

660
25/8/53

Ι. Κ. ΣΠΑΝΔΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑ ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΑΝΩΤΑΤΗΝ ΣΧΟΛΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
Ρ. ΕΣ.	73995
ΟΛΩΡ	
ΑΣΗΝ.	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

1934

ΤΥΠΟΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

αθήνα 1934

Ἐς τὸν Ἅγιον ~~Ἅγιον~~ ἑσθλὸν
ἀγαπῶν καὶ ἐπιμένων

Γιάννης

Ἡ ἔγκριστις διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τῆς
Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν
Ἐπιστημῶν δὲν ἀποτελεῖ ἀποδοχὴν τῶν γνωμῶν
τοῦ συγγραφέως.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐν τῇ Λογιστικῇ, ἀνέκαθεν ἀνεπτύχθησαν θεωρίαι διάφοροι, αἱ ὁποῖαι περιεστράφησαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν δύο ὄρων Χρεώσεως καὶ Πιστώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν λογαριασμῶν, τὴν βασικὴν διάκρισιν καὶ ταξινομίην αὐτῶν. Αἱ θεωρίαι αὗται, ἀναπτυχθεῖσαι εἰς διαφόρους τόπους καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς, νομιζομέν ἄδιστάκτως ὅτι δὲν ἔτυχον τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ μελέτης ἐκ μέρους τῶν νεωτέρων συγγραφέων, οἵτινες θεωροῦσιν αὐτάς ἀποκρυσταλλωθεῖσας εἰς δύο καὶ μόνας μορφάς, ἦτοι τὰ ἀξιώματα τῆς ὀνομασθείσης Κλασικῆς Σχολῆς, καὶ τὰς ἀρχάς τῆς ὑπὸ τοῦ Γάλλου DUMARCHEY νεωτέρας τοιαύτης καὶ ἐπὶ τῶν μορφῶν τούτων ἐξακολουθοῦσιν καὶ σήμερον συζητοῦντες οἱ μὲ τὴν θεωρίαν τῆς Λογιστικῆς ἀσχολούμενοι.

Νομιζομέν ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος διάφοροι θεωρίαι δὲν ἐκτίθενται σήμερον διὰ τῆς ἐπιβαλλομένης δημοσιότητος καὶ ἐπομένως παραμένουσιν ἄγνωστοι εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Λογιστικοῦ κόσμου, ἀλλὰ νομιζομέν ἐπίσης, ὅτι ἡ προτίμησις, ἣς ἔτυχεν «ἡ Νέα Σχολή», ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αἱ ἀρχαί τῆς ἔχουν γενικὴν τὴν ἐφαρμογὴν, δὲν στηρίζεται ἀπολύτως.

Διὰ τοῦ ἀνά χειρας πονήματος δίδομεν μίαν εἰκόνα τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς ἀναπτυχθεισῶν Λογιστικῶν θεωριῶν καὶ ἐκθέτομεν ἐπ' αὐτῶν σχετικὰς κρίσεις.

Μὴ ἀποδεχόμενοι ὡς πλήρεις τὰς ἀρχάς τῆς ὀνομασθείσης «Νέας Σχολῆς», πειρώμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ κλασικὴ τοιαύτη παρέχει ἰσχυρωτέραν βάσιν διὰ τὸ Λογιστικὸν οἰκοδόμημα, ἢ ἂν ἀποδοθῇ ἡ ἀρμόζουσα ἔννοια εἰς τοὺς ὄρους Χρέωσις καὶ Πίστωσις καὶ συμπληρωθῇ δεόντως ὁ θεμελιώδης αὐτῆς κανὼν.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ταξινομίην τῶν λογαριασμῶν ἦν δεχόμεθα περιλαμβάνονται κατ' ἀνάγκην οἱ λογαριασμοὶ τάξεως ὑφ' ἃς ἔννοιάς ἀνεπτύχθησαν οὗτοι, ἐθεωρήσαμεν ἐπιβαλλόμενον νὰ διακρίνωμεν ἐκ τῶν ἀμφιβόλων περὶ Λογαριασμῶν τάξεως περιπτώσεων νέαν κατηγορίαν Λογαριασμῶν, οὓς ὀνομάσαμεν Λογαριασμοὺς ὑπὸ αἵρεσιν.

Κωσταντίνος

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΔΙΠΛΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥ 15^{ου} ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΟΣ

Ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ 20οῦ, αἱ μεταβολαὶ (αὐξήσεις καὶ ἐλαττώσεις), ἃς ὑφίστανται τὰ διάφορα περιουσιακὰ στοιχεῖα, περιλαμβάνονται εἰς πίνακας, οὓς ἀνέκαθεν ὠνόμασαν λογαριασμούς. Δεδομένης τῆς ποικιλίας τῶν περιουσιακῶν στοιχείων καὶ τῆς σχέσεως ἣ τοῦ ἀσχέτου μεταξὺ αὐτῶν, καὶ οἱ χρησιμοποιηθέντες διὰ τὴν γραφικὴν παράστασιν τῶν περιουσιακῶν στοιχείων, τῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων καὶ τῶν μετασχηματισμῶν τῶν πίνακες, ἐνεφάνισαν καὶ οὗτοι κατ' ἀνάγκην ἀνάλογον ποικιλίαν, ἐφ' ᾗ καὶ οἱ συγγραφεῖς ἐπιστημονικῶν περὶ λογαριασμῶν θεωριῶν ἐμελέτησαν ταύτας ἕκαστος κατ' ἴδιον τρόπον καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν ὅσον οἷόν τε πιστοτέραν ἀναπαράστασιν τῆς «Διαχειρίσεως» ἀνέπτυξαν ἰδίως θεωρίας περὶ λογαριασμῶν καὶ προέβησαν εἰς ἀναλόγους ταξινομήσεις τούτων.

Οἱ συγγραφεῖς ἐπιστημονικῶν θεωριῶν περὶ λογαριασμῶν δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς ομάδας: Εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τῶν θεωριῶν περὶ προσωποποιήσεως, εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν καὶ εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τῶν μαθηματικῶν θεωριῶν.

Ἐκ τῶν ἄνω οἱ κυρίως ἀναπτύξαντες λογιστικὰς θεωρίας ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἀσχοληθέντες μὲ λογι-

στικῶς συγγραφῶς ἠσχολήθησαν πρὸ πάντων μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ τρόπου διὰ τοῦ ὁποίου καταρτίζονται τὰ λογιστικὰ βιβλία κατὰ τὸ ἰταλικὸν σύστημα, ἀλλ' αἱ θεωρίαι των δὲν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἐπιστημονικαί.

Πρῶτος γράψας περὶ διπλογραφίας, εἶναι ὁ Φραγκισκανὸς μοναχὸς Luca Paciolo di Borgo San Sepolcro. Οὗτος ἐδημοσίευσε τῷ 1494 εἰς τὴν Βενετίαν τὸ ἔργον του «Summa de Aritmetica, geometria, proportioni e proportionalità», εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθέτει πλήρη τὸν μηχανισμόν τῆς διπλογραφίας (1).

Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ βιβλίου τούτου ἄρχεται ἡ λογιστικὴ φιλολογία, ἣτις τάχιστα ἀναπτύσσεται εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ ἰδίως εἰς ἐχούσας ἐμπορικὰς συναλλαγὰς μετὰ τῶν Ἰταλικῶν Δημοκρατιῶν. Οἱ δοκιμώτεροι συγγραφεῖς λογιστικῶν ἔργων τῆς περιόδου ταύτης εἶναι οἱ κάτωθι :

(1) Ο καθηγητὴς Alfieri ὑποστηρίζει ὅτι πρὸ τοῦ Paciolo ἔγραψε περὶ διπλογραφίας ὁ Benedetto Contulgri εἰς τὸ ἔργον του «Della Mercaturae del mercante perfetto 1458».

(2) Βάσεις τῆς διδασκαλίας τοῦ Paciolo εἶναι ἐν περιλήψει αἱ ἀκόλουθοι :

«Δι' ὅλα τὰ μετρητὰ ἄτινα θὰ εὔρης καὶ τὰ ὁποῖα σοῦ ἀνήκουν (τοῦτέστιν ἐκεῖνα ἄτινα ἐκέρδισες κατὰ διαφορῶς ἐν τῷ παρελθόντι ἐποχῆς, ἢ ἄτινα ἐκληρονόμησες ἀπὸ τους θανόντας γονεῖς σου) θὰ πιστώσης τὸν ἑαυτὸν σου καὶ θὰ χρεώσης τὸ Ταμεῖον.

Ὡς πρὸς τὰ τιμαλφῆ καὶ τὰ ἐμπορεύματα ἄτινα σοῦ ἀνήκουον (τὰ κερδηθέντα, τὰ κληρονομηθέντα διὰ διαθήκης ἢ δωρηθέντα) θὰ ἐξεύρης τὴν ἀξίαν ἣτις δύναται νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἕκαστον τούτων εἰς μετρητὰ καὶ θὰ χρεώσης αὐτὰ λέγων: Διὰ τόσα ἀντικείμενα πρὸς τὴν τάδε τιμὴν πιστώνων τὸν λογαριασμόν σου.

Δι' ὅλα τὰ στερεὰ ἀντικείμενα ἄτινα θὰ εὔρης καὶ ἄτινα σοῦ ἀνήκουσιν, ὡς οἰκίαι, κτήματα, προσηθῆαι, θὰ χρεώσης ἕκαστον τούτων, ἐκτιμῶν αὐτὸ εἰς χρήμα κατὰ τὴν κρίσιν σου καὶ θὰ πιστώσης τὸν ἄνω λογαριασμόν σου. Καὶ ὡς προεῖπον, ἀμφοτέρωτα τὰ μέρη πρέπει νὰ εἶναι μὲ τὰ τρία αὐτῶν πράγματα

Ὁ Gerolamo Cardano, ἐξηγῶν συνοπτικῶς εἰς 12

ἦτοι τὴν χρονολογίαν, τὸ ποσὸν καὶ τὴν αἰτιολογίαν. Ἐὰν ἀγοράσῃς ἐμπόρευμα ἢ ἄλλο τι τοῖς μετρητοῖς θὰ χρεώσῃς τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο καὶ θὰ πιστώσῃς τὸ Ταμεῖον. Καὶ ἂν εἴπῃς: Δὲν τὸ ἡγόρασα τοῖς μετρητοῖς ἀλλὰ Τράπεζά τις ἐπλήρωσε δι' ἐμέ, ἢ φίλος τις, ἀποκρίθητι: Πάντως θὰ χρεώσω τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο ὡς ἄνω καὶ ἀντὶ τοῦ Ταμεῖου θὰ πιστώσω τὴν Τράπεζαν ταύτην ἢ τὸ πρόσωπον τοῦτο, ὅπερ ἐπλήρωσε δι' ἐμέ. Διὰ τὰς ἀγοράς τὰς ὁποίας θὰ κάμῃς ἐπὶ προθεσμίᾳ θὰ χρεώσῃς τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο καὶ θὰ πιστώσῃς ἐκεῖνον παρ' οὗ τὸ ἡγόρασες ἐπὶ προθεσμίᾳ. Διὰ τὰς ἀγοράς ἐμπορευμάτων ἢ ἄλλου τινος πράγματος τὰς ὁποίας θὰ κάμῃς ἐν μέρει εἰς μετρητὰ καὶ ἐν μέρει ἐπὶ πιστώσει πρέπει νὰ χρεώσῃς τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο καὶ νὰ πιστώσῃς ἐκεῖνον παρ' οὗ τὸ ἡγόρασες ὑπὸ τοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους σοῦ ἔκαμε. Π.χ. τὸ τρίτον τοῖς μετρητοῖς καὶ τὸ (τρίτον) ὑπόλοιπον ἐντὸς 6 μηνῶν. Καὶ κατόπιν θὰ κάμῃς ἄλλο ἄρθρον, ἦτοι: θὰ χρεώσῃς τὸν παρ' οὗ ἔκαμες τὴν ἀγορὰν ταύτην μὲ τὸ ποσὸν εἰς ὄλεον ἀνέρχεται τὸ συμφωνηθὲν εἰς μετρητὰ τρίτον τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορευματοῦ καὶ θὰ πιστώσῃς τὸ Ταμεῖον ἢ τὴν Τράπεζαν, ἥτις ἐπλήρωσε δι' ἐσέ.

Διὰ τὰς πωλήσεις ἐμπορευμάτων ἢ ἄλλων πραγμάτων τὰς ὁποίας θὰ κάμῃς πρέπει νὰ πράξῃς ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω ἀλλὰ θέτων τὰ πράγματα ἀντιθέτως.

Διὰ τὰ μετρητὰ τὰ ὁποῖα θὰ δανείσῃς εἰς φίλον σου τινὰ πρέπει νὰ χρεώσῃς τὸν φίλον εἰς ὃν θὰ δανείσῃς καὶ νὰ πιστώσῃς τὸ Ταμεῖον.

Ἐὰν λάβῃς μετρητὰ ὡς δάνειον ἀπὸ φίλον σου τινὰ, πρέπει νὰ χρεώσῃς τὸ Ταμεῖον καὶ νὰ πιστώσῃς τὸν φίλον.

Καὶ τὰ ἐμπορεύματα ἅτινα θὰ σοῦ ἀποσταλῶσι παρ' ἄλλων μὲ ἐντολὴν νὰ τὰ πωλήσῃς ἢ νὰ τ' ἀνταλλάξῃς καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἔχῃς προμήθειαν, λέγω ὅτι πρέπει νὰ χρεώσῃς τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο, καθορίζων: Εἰς τὸν τάδε δι' ἀγώγιον ἢ διὰ τελωνιακὸν δασμὸν ἢ ναῦλοι ἢ διὰ μεταφορικὰ καὶ νὰ πιστώσῃς τὸ Ταμεῖον. Δι' ἀπάσας τὰς δαπάνας εἰς μετρητὰ, μὲ τὸ ἐμπόρευμα σέσιν ἐχούσας, τὰς ὁποίας θὰ κάμῃς διὰ ναῦλον ἢ τελωνιακὸν δασμὸν ἢ μεταφορὰν ἢ μεσιτείαν, πίστωσε τὸ Ταμεῖον καὶ χρεώσε τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο δι' ὅπερ ἔκαμες τὴν δαπάνην».

(Σπ. Ν. Λιζάρδου «Πλήρης πραγματεία Ἐμπορ. Λογιστικῆς», 1926, σελ. 144).

ἄρθρα τὸν μηχανισμόν τῆς διπλογραφίας «Practica Arithmeticae, 1539). Τὸ ἔργον τοῦ Gardano ἔχει ἱστορικὴν μόνον ἀξίαν, ἐγράφη δὲ λατινιστί. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἐξ ὧσων γνωρίζομεν, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὅστις διεκήρυξε τὸ ἀξίωμα καθ' ὃ «ἡ ἐπιχειρήσις οὐδὲν κέκτηται καὶ πᾶν ὅ,τι κατέχει ἐχορηγήθη εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὸν ἐπιχειρηματίαν». Ἀξιὸν προσοχῆς ἐπίσης εἶναι, ὅτι ὁ Gardano εὐθὺς μετὰ τὸν Paciolo δέχεται ἀδιστάκτως τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἐπιχειρήσεως καὶ ἐπιχειρηματίου, περὶ τὴν ὁποίαν τοσοῦτος ὁ βραδύτερον δημιουργηθεὶς θόρυβος.

Ὁ Domenico Manzoni διαιρῶν τοὺς λογαριασμοὺς εἰς λογαριασμοὺς προσώπων καὶ πραγμάτων (Libro Mercantile, Βενετία 1564).

Ὁ Simon Stevin, συγγράψας τὸ «Mèmoires mathématiques contenant ce en quoy s' est exercè le très illustre, très excellent Prince et Seigneur Maurice, Prince d' Orange. Décrits premièrement en bas Alleman par Simon Stevin de Bruges, translats en français par Jean Tuning, 1607».

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἔργου τούτου πραγματεύεται μαθηματικά, τὸ δεύτερον μέρος, τὸ τιτλοφορούμενον «Du livre de compte du Prince à la manière italienne» ἀσχολεῖται μὲ τὴν λογιστικὴν τοῦ ἐμπόρου καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν Πρίγκηπα τὴν ἀνάγκην νὰ τηρῇ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν εἰσπρακτόρων τῶν φόρων συμφώνως πρὸς τὰς λογιστικὰς ἀρχάς. Ὁ Stevin δηλοῖ ὅτι ἡ προσωποποίησις τῶν λογαριασμῶν εἶναι ἐσφαλμένη. Ὁ Giovanni-Antonio Moschetti εἰς τὸ ἔργον του «Dell' Universal Trattato dei libri doppi», Βενετία 1610, τονίζων πρῶτος ὅτι ὁ λογαριασμὸς Κερδῶν καὶ Ζημιῶν εἶναι συμπλήρωμα τοῦ λογαριασμοῦ «Κεφάλαιον».

Ὁ Flori εἰς τὸ ἔργον του «Trattato del modo di tenere il Libro Doppio», Παλέριον 1633, προσωποποιῶν τοὺς λογαριασμοὺς.

Ὁ Andrea Zambelli, «Mercantesche dichiarazioni

della scrittura doppia», Brescia, 1681), διακρίνων τούς λογαριασμούς εις «ιδιωτικούς» (privati) καὶ «ἀνοικτούς» (aperti). Οἱ πρῶτοι διὰ τὰ πρόσωπα, οἱ δεύτεροι διὰ τὰ πράγματα. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος δίδει τὴν ἔννοιαν τῆς χρεώσεως καὶ πιστώσεως. Κατ' αὐτὸν, χρέωσις εἶναι ἡ αἰτία ἕνεκα τῆς ὁποίας ὑποχρεοῦται ἡ ἐπιχείρησις εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὄσων κέκτηται. Ὑπάρχει βεβαίως εἰς τὴν βάσιν τῆς ἐξηγήσεως ταύτης μία ἀντίληψις, ἀπορρέουσα ἀπὸ τὸν κανόνα «Πᾶς ὁ λαμβάνων χρεοῦται καὶ πᾶς ὁ δίδων πιστοῦται», ἔφ' οὗ ἐστηρίχθη ὁλόκληρος ἡ μέχρι τοῦ 20οῦ αἰῶνος λογιστικὴ φιλολογία.

Ὁ Κ. U. Gezel, Ὁλλανδὸς συγγραφεὺς («Tractaten tot Onderwijs van Italiaans Koopmans Boekhouden», Ἀμστερνταμ 1698), διακρίνων ἐπίσης τούς λογαριασμούς εἰς «λογαριασμούς ἐπιχειρηματίου» καὶ εἰς «ἀντιθέτους».

Οἱ πλείστοι τῶν συγγραφέων τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ τοῦ 17ου, ἀκολουθοῦντες τὰ ἔχνη τοῦ Paciolo, δὲν προήγαγον τὴν θεωρίαν τῆς Λογιστικῆς.

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἡ λογιστικὴ φιλολογία ἀρχίζει ἀναπτυσσομένη κυρίως ἐν Γαλλίᾳ.

Ἐκ τῶν σπουδαιότερων συγγραφέων 18ου καὶ 19ου αἰῶνος, περὶ ὧν περαιτέρω, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τούς κάτωθι ἀνήκοντας εἰς τὴν λεγομένην Λομβαρδο-Αὐστριακὴν Σχολὴν καὶ ἀσχοληθέντας εἰδικώτερον μὲ τὴν Δημοσίαν Λογιστικὴν:

Τὸν Puccheberg «Einleitung zueinem verbesserten Kameral-Rechnungs-fusse», Βιέννη 1762, ἀναπτύσσοντα εἰδικὴν μέθοδον λογιστικῆς, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Λογιστικὴ Καμεράλ». Ἡ λογιστικὴ αὕτη ἀφορᾷ τὰ Δημόσια καὶ ἀποβλέπει ἰδίως εἰς τὸν προϋπολογισμόν, σκοπὸν ἔχουσα τὴν σύγκρισιν τῶν ἐνταλθέντων ποσῶν μετὰ τῶν πραγματοποιηθέντων τοιούτων.

Τὸν Jof. Cott. Brand εἰς τὸ ἔργον του «Gründsätze der Staatsrechnungswissenschaft», Βιέννη 1785, ὅστις καὶ οὗτος ἀναπτύσσει ὡς ὁ Puccheberg τὴν «Λο-

γιστικήν Καμεράλ». Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, οἱ λογαριασμοὶ διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας (1): Τὴν τῶν ἐξόδων καὶ τὴν τῶν ἐσόδων. Ἐκαστος λογαριασμὸς δὲν παρουσιάζει κίνησιν τῶν ἀξιῶν, οὔτε τοὺς μετασχηματισμοὺς αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἕκαστον εἶδος ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀναγράφει ὅ,τι ἐνετάλη καὶ ὅ,τι ἐπραγματοποιήθη.

Τὸν Villa, ὅστις εἰς τὸ ἔργον του «Elementi di Amministrazione e Contabilità», Μιλάνον 1850, διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς εἰς προσωπικοὺς, λογαριασμοὺς καταθέσεων καὶ συνόλου (2).

Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀνήκει εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῶν πέντε λογαριασμῶν, περὶ ὧν θὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ ἀφορῶν τὴν περὶ προσωποποιήσεως θεωρίαν μέρος. Τὸν Schrott, Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, ὅστις εἰς τὸ ἔργον του «Lehrbuch der Verrechnungswissenschaft», Βιέννη 1881, διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως: α) εἰς Εἰδικοὺς λογαριασμοὺς (Particularkonten) διὰ τὰς πράξεις αἱ ὁποῖαι σχετίζονται πρὸς συγκεκριμένα μέρη τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ β) εἰς Λογαριασμοὺς Συνόλου (Totalitätskonten), οἱ ὁποῖοι ἀντιπροσωπεύουσι τὸ κεφάλαιον καὶ τὰ ἀποτελέσματα. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λογαριασμοὶ ἐξετάζουσι τὴν ἐπιχειρήσιν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς (in toto). Τοὺς εἰδικοὺς λογαριασμοὺς ὁ Schrott ὑποδιαιρεῖ:

- 1) εἰς λογαριασμοὺς ὕλης (Bestandskonten).
- 2) εἰς λογαριασμοὺς ἐκμεταλλεύσεως (der zum Wirtschaftserfolge nicht gehoerigen gebahrungen).
- 3) εἰς λογαριασμοὺς πράξεων ἐκτὸς τῆς ἐκμεταλ-

(1) Ἡ ταξινόμησις αὕτη δὲν εἶναι πλέον ἐν χρήσει λόγῳ τῆς διαφορευτικῆς ὀργανώσεως τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας. Σήμερον ἡ λογιστικὴ τοῦ Κράτους στηρίζεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Γενικὴν Λογιστικὴν.

(2) Ἀνάλογον ταξινόμησιν ἔσχεν ὁ A. Magelsen: «Die Frsten gründe de Buchhaltens», Altona 1770.

λεύσεως (der zum wirtschaftserfolge nicht gehoerigen gebahrungen) και

4) εἰς λογαριασμοὺς προσώπων (Personenkonten).

Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω καταλέγεται και ὁ Α. Tonzig, προσωποποιῶν ἐπίσης τοὺς λογαριασμοὺς (Trattato della Scienza dell amministrazione e della contabilità privatae dello stato).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΘΕΩΡΙΑΙ ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ὁ ἐπιχειρηματίας ἐπιδιώκει διὰ καταλλήλων συνδυασμῶν, χρησιμοποιοῦν τὰς ἀξίας τὰς ὁποίας κέκτηται, τὸν προσπορισμὸν κέρδους. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ταύτη ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενον ζημίας, τοῦτέστιν ἀπωλείας μέρους ἢ ὅλων τῶν ἀξιῶν του ἄνευ ἀνταλλάγματος, δι' ὃ καὶ δικαιολογεῖται τὸ ἀπεριόριστον τοῦ ἐπιδιωκομένου κέρδους του. Συναλλάσσεται μετὰ τρίτων ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ λάβῃ ἐξ αὐτῶν ἀξίας ἢ νὰ προμηθεύσῃ εἰς αὐτοὺς τοιαύτας. Αἱ μετὰ τῶν τρίτων πράξεις του ἀποτελοῦσι τὰς ἐπικληθείσας *ἐξωτερικὰς κινήσεις* (1).

Ὁ ἐπιχειρηματίας ὅμως ἐνεργεῖ ἐπίσης πράξεις ἀφορώσας μόνον τὸ ἄτομόν του καὶ ἀποτελοῦσας τὰς λεγομένας *ἐσωτερικὰς κινήσεις* (2). Διὰ τὴν λογιστικὴν ἀπεικόνισιν τόσοῦ τῶν ἐσωτερικῶν ὅσον καὶ τῶν ἐξωτερι-

(1) Τὰς κινήσεις ταύτας (Leautey—Leseure) διακρίνουσιν α) εἰς ὕλικὰς ἐξωτερικὰς κινήσεις, αἵτινες ὡς ἀποτέλεσμα ἔχουσι τὴν μεταφορὰν ἀξιῶν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς προσώπου εἰς ἕτερον. Ἐπὶ παραδείγματι, πώλησις ἐμπορευμάτων ἐπὶ πιστώσει καὶ β) εἰς τὰς μὴ ἀποτελοῦσας ὕλικὴν κίνησιν, ἀλλὰ ἀπλῶς μεταφορὰν ποσοῦ ἀπὸ λογαριασμοῦ προσώπου τινὸς εἰς τὸν λογαριασμὸν ἑτέρου.

Ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι ὀφείλωμεν εἰς τὸν X 5.000 δραχμὰς καὶ μᾶς ὀφείλῃ ὁ Ψ. 1.000 δραχμὰς, ὁ δὲ πρῶτος μᾶς παραγγεῖλῃ νὰ καταβάλωμεν 500 δραχμὰς εἰς τὸν δευτέρου, ὅτε ἀντὶ νὰ μετρήσωμεν ταύτας εἰς τὸν τελευταῖον μετακινουμένων χρημάτων, ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἐγγραφὴν χρεώσεως τοῦ X καὶ πιστώσεως τοῦ Ψ. μὲ 500 δραχμὰς.

(2) Αὗται διακρίνονται : εἰς ὕλικὰς κινήσεις καταχωρηθείας κα θ' ὃν χρόνον συνέβησαν. Π. γ, μεταφορὰ πρώτων ὑλῶν

κῶν κινήσεων, οἱ ὄπαδοι τῆς θεωρίας ταύτης στηρίζονται ἐπὶ τοῦ κλασικοῦ κανόνος : «Πᾶς ὁ λαμβάνων χρεοῦται καὶ πᾶς ὁ δίδων πιστοῦται».

Ἀναλύοντες τὸν κανόνα τοῦτον, θεωροῦμεν ὑπάρχοντα δύο πρόσωπα, τὸ λαμβάνον καὶ τὸ δίδον. Τὸ λαμβάνον πρόσωπον, συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα, δεόν νὰ χρεωθῆ καὶ τὸ δίδον νὰ πιστωθῆ.

Οἱ ὄπαδοι τοῦ κανόνος τούτου, ὀνομαζόμενοι «Ὁπαδοὶ τῶν θεωριῶν περὶ προσωποποιήσεως», διακρίνονται εἰς δύο ομάδας : Εἰς τοὺς θεωροῦντας ὡς συνάλλακτον αὐτὸν τοῦτον τὸν ἐπιχειρηματίαν ἢ τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ εἰς τοὺς θεωροῦντας ὡς συνάλλακτον τοὺς ἐντολοδόχους τοῦ ἐπιχειρηματίου (Ἀποθηκάριον, Ταμίαν κλπ)^(*).

**ΘΕΩΡΙΑ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΩΣ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥΤΟΥ
ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΟΥ ἢ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ**

Οἱ ὄπαδοι τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι οἱ κάτωθι :
Ὁ De la Porte, ὅστις διακηρύσσει ἐπιμόνως τὴν διά-

ἐκ τῆς ἀποθήκης εἰς τὰ ἐργαστήρια πρὸς βιομηχανικὴν κατεργασίαν, ὅτε θὰ χρεώσωμεν τὸν λογαριασμὸν «Κατασκευὴ» καὶ θὰ πιστώσωμεν τὸν λογαριασμὸν «Πρῶται Ὑλᾶι», β) εἰς ὑλικὰς κινήσεις, μὴ γενομένης ἀμέσως ἀντιληπτὰς καὶ καταχωρηθείσας βραδύτερον, π.χ., εἰς περίπτωσιν καταστροφῆς μέρους τοῦ ἐμπορεύματος μὴ γενομένης ἀμέσως ἀντιληπτῆς ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν, καθ' ἣν καὶ θὰ λάβῃ χώραν ἡ λογιστικὴ τακτοποιήσις τῆς κινήσεως καὶ γ) εἰς τὰς διακανονιστικὰς κινήσεις ὡς λ.χ. αὔξησις τῆς τιμῆς οἰκοπέδου μας λόγῳ τοῦ παρουσιάζομένου ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ οἰκοδομικοῦ ὄργασμοῦ.

Αἱ πράξεις τοῖς μετρητοῖς λογίζονται ὡς ἐσωτερικαί, καθόσον τὰ πρόσωπα διακανονίζοντα ἀμέσως τὰς ὑποχρεώσεις των, δὲν ἐμφανίζονται.

(¹) Ἡ θεωρία αὐτῆς ἐπιφέρει προκειμένου περὶ ἐσωτερικῶν κινήσεων, διότι κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς τοιαύτας εἶναι ἐμφανὲς ὅτι τὸ ἐν τῶν συμβαλλομένων προσώπων εἶναι τρίτος ὅστις ἀναλόγως θὰ χρεωθῆ ἢ θὰ πιστωθῆ.

(²) Ὁμοίως ὡς ἡ ὑποσημείωσις (¹).

κρισιν Ἐπιχειρήσεως καὶ Ἐπιχειρηματίου, προσωποποιῶν τὴν ἐπιχείρησιν ἀνεξαρτήτως τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐμπόρου. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ὑπενθυμίζει τὴν θεωρίαν τῆς ἐνταίαιας κατηγορίας λογαριασμῶν (geschäftstheorie), περὶ ἧς κατωτέρω. Ὁ De la Porte ἀποφαίνεται ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὕτη (ἢ διαγραφικὴ Λογιστικὴ) εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλέον σπουδαίας, ἀνογκείας καὶ χρησίμους ἐπιστήμας. Οἱ λογαριασμοὶ διακρίνονται παρ' αὐτοῦ εἰς ἕξ κατηγορίας: α) Λογαριασμοὺς τοῦ ἐπιχειρηματίου, β) Λογαριασμοὺς πραγμάτων καὶ γ) Λογαριασμοὺς προσώπων.

Ὁ Bertrand-François Barrême, ὅστις μετὰ τὸν Simon Stevin ὑπῆρξεν ἐνθερμὸς ὑποστηρικτῆς τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ διπλογραφικοῦ συστήματος ἐν τῇ Λογιστικῇ τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν, εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου του «*Traité des parties Doubles*», (Παρίσιος 1721), παραθέτει λογιστικὸν σχέδιον ἀφορῶν τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων κατὰ τὸ διπλογραφικὸν σύστημα καὶ ἀποφαίνεται ὅτι δεόν νὰ καταστροφῶσιν εἰς τὸ καθολικὸν δύο εἰδῶν λογαριασμοί, γενικοὶ καὶ ἰδιαίτεροι.

Οἱ γενικοὶ λογαριασμοὶ εἶναι οἱ λογαριασμοὶ τοῦ ἐμπόρου, εἰς ὃν ἀνήκουσι τὰ βιβλία. «Οὔτοι ἐκπροσωποῦσι τὸ ἄτομόν μου», ὡς λέγει ὁ συγγραφεύς. Ἐὰν εἷς ἐξ αὐτῶν εἶναι χρεωτικὸς, ἐγὼ εἶμι ὁ χρεώστης, ἐὰν δὲ εἶναι πιστωτικὸς ἐγὼ εἶμι ὁ πιστωτής». Ὁ Barrême προσωτοποιεῖ τοιοῦτοτρόπως τοὺς λογαριασμοὺς τῶν πραγμάτων, χαρακτηρίζων τοὺς προσωπικοὺς τοιοῦτους, τοὺς καταχωρημένους ἐν τῷ καθολικῷ, ὡς λογαριασμοὺς τῶν Ἀνταποκριτῶν καὶ δίδει τὸν ἐξῆς κανόνα χρεωπιστώσεως τῶν γενικῶν λογαριασμῶν: «Ὅ,τι εἰσέρχεται ὀφείλει εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται, ἀρχὴ ἣτις ἐφαρμόζεται μέχρι σήμερον.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἰδιαιτέρους λογαριασμοὺς (προσωπικοὺς) ἀποφαίνεται ὅτι ἡ μὲν χρέωσις ἰδιαιτέρου λογαριασμοῦ ὑπενθυμίζει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ ἀνταποκριτής, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποῖου ἠνοίχθη ὁ λογαριασμός, ἡ δὲ πίστωσις ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δίδει ὁ ἀνταποκριτής. Ἡ

διάκρισις, τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ Barrème μεταξὺ τοῦ κανόνος χρεωπιστώσεως τῶν ἰδιαιτέρων λογαριασμῶν καὶ τοῦ κανόνος χρεωπιστώσεως τῶν γενικῶν λογαριασμῶν, εἶναι προτιμότερος τοῦ κλασικοῦ κανόνος «Πᾶς ὁ λαμβάνων χρεοῦται καὶ πᾶς ὁ δίδων πιστοῦται».

Ὁ Pierre Girandeaυ διακρίνει ὡσαύτως τοὺς λογαριασμοὺς εἰς λογαριασμοὺς προσώπων καὶ γενικοὺς λογαριασμοὺς «τοῦ ἐπιχειρηματίου» (L' art de dresser les comptes des banquiers et négociants).

Ὁ P.P. Scali, ἐμπνευσθεὶς τὴν ταξινόμησιν τῶν λογαριασμῶν ἀπὸ τὸν De la Porte, διακρίνει ἐπίσης τρεῖς κατηγορίας λογαριασμῶν : α) τοῦ Ἐπιχειρηματίου (Gonti proprio), β) τῶν πραγμάτων (Effeti in natura) καὶ γ) τῶν Ἀνταποκριτῶν, λογαριασμοὺς προσώπων (Corrispondenti).

Παραδόξως ὁμοίως εἰς τὴν σειρὰν τῶν λογαριασμῶν τοῦ ἐπιχειρηματίου περιλαμβάνει πλὴν τῶν λογαριασμῶν «Κεφάλαιον» καὶ «Κέρδη καὶ Ζημίαι» καὶ τὸν λογαριασμὸν «Ταμεῖον», σφάλμα τὸ ὁποῖον δὲν διέπραξεν ὁ De la Porte «Trattato del modo di tenere la scrittura dei mercanti a partite doppie». (Λιβόρον 1755).

Ὁ Edmond Degrange πατὴρ, μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν εἶναι ὁ πρῶτος ὅστις ἐπενόησε τὸ λεγόμενον Ἀμερικανικὸν Σύστημα (Ἡμερολόγιον—Καθολικὸν) καὶ ὁ πατὴρ τῶν «πέντε γενικῶν λογαριασμῶν», τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὡς λογαριασμοὺς τοῦ ἐμπόρου. Ἐδανεισθὴ ἀπὸ τὸν Barrème τὴν ταξινόμησιν τῶν λογαριασμῶν εἰς δύο κατηγορίας, τὴν τῶν Γενικῶν καὶ τὴν τῶν Ἰδιαιτέρων. Τοὺς πρῶτους ὑποδιαίρει εἰς πέντε ὁμάδας⁽¹⁾ :

1ον) «Γενικὰ Ἐμπορεύματα», ἧτις χρεοῦται μὲ πᾶ-

(1) Δι' ὃ καὶ ὁλαδοὶ τῶν πέντε λογαριασμῶν ἐκλήθησαν ὄλοι οἱ συγγραφεῖς οἱ κάμνοντες παρομοίαν πρὸς τὴν τοῦ Degrange διάκρισιν.

σαν ἀγοράν καὶ πιστοῦται μὲ πᾶσαν πώλησιν ἐμπορεύματος.

2) «Ταμείον», ὅστις χρεοῦται μὲ τὰ εἰσπραττόμενα καὶ πιστοῦται μὲ τὰς πληρωμάς.

3) «Γραμμάτια Εἰσπρακτέα», ἣτις χρεοῦται μὲ τὰ λαμβανόμενα γραμμάτια καὶ πιστοῦται μὲ τὰ διδόμενα τοιαῦτα ἀντὶ μετρητῶν ἥτοι μὲ τὰ προεξωφλούμενα ὡς καὶ μὲ τὰ ἐξωφληθέντα.

4ον) «Γραμμάτια Πληρωτέα», ἣτις πιστοῦται διὰ τῶν διδομένων παρ' ἡμῶν γραμματίων καὶ χρεοῦται διὰ τῶν ἐξωφλουμένων ἢ δι' ἄλλην συναφῆ αἰτίαν.

5ον) «Κέρδη καὶ Ζημίαι», ἣτις χρεοῦται μὲ τὰς ζημίας καὶ πιστοῦται μὲ τὰ κέρδη.

Ὁ κανὼν χρεωπιστώσεως, τὸν ὁποῖον δίδει ὁ De-grange, εἶναι ὁ αὐτὸς περίπου μὲ τὸν κλασικὸν κανόνα : Χρεοῦται ὁ λογαριασμὸς τοῦ προσώπου ἢ ὁ λογαριασμὸς τοῦ ἀντικειμένου ὁ ὁποῖος λαμβάνει καὶ πιστοῦται ὁ λογαριασμὸς τοῦ προσώπου ἢ τοῦ ἀντικειμένου ὁ ὁποῖος δίδει. Ἐν τῇ Λογιστικῇ —κατὰ τὸν ἴδιον— θεωρεῖται ὅτι πᾶσα ἀπώλεια ἢ δαπάνη ποσοῦ ἐγένετο διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐμπόρου, ὡς ληφθέντος ὑπὸ τοῦ ἴδιου καὶ ὅτι τὰ ποσὰ τὰ ἀπορρέοντα ἀπὸ κέρδη καὶ εἰσοδήματά του θεωροῦνται ὡς χορηγηθέντα ὑπ' αὐτοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς προσωπικοὺς λογαριασμούς, οὗτοι δὲν ἀντιπροσωπεύουσι αὐτὰ τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ τὴν ἀπαίτησιν ἢ τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς πρόσωπα, δηλαδὴ παρουσιάζουσι τμῆμα τῆς περιουσίας ὑπὸ τὴν μορφήν ἀπαίτησεως ἢ ὑποχρέωσεως (Προσωπικαὶ ἀξίαι) «La tenue des Livres rendue facile» (1).

Ὁ J. S. Quiney εἰς τὸ ἔργον του «Livres de Raison» (Παρίσισι 1817) θεωρεῖ τὸν λογαριασμὸν τοῦ Ταμείου ὡς τὸν τοῦ Ταμίου, θεωρῶν τοιοῦτοτρόπως τὸν λογαριασμὸν τοῦτον προσωπικόν. Ἐξαλείφει τὸν λογαριασμὸν «Κέρδη καὶ Ζημίαι» τῆς ταξινομήσεως τοῦ

(1) Παραθέτομεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1872.

Degrange καὶ τὸν ἀντικαθιστῆ διὰ τοῦ λογαριασμοῦ «Κεφάλαιον». Καταστρώνει ἐπίσης πέντε λογαριασμούς : «Κεφάλαιον», «Ἐμπορεύματα», «Ἀκίνητα», «Γραμμάτια Εἰσπρακτέα», «Γραμμάτια Πληρωτέα», τοὺς ὁποίους ὀνομάζει πλασματικούς, θεωρῶν αὐτοὺς ὡς ἀνήκοντες εἰς πρόσωπα ἐπιφορισμένα μὲ τὴν περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων τοῦ ἐμπόρου, ὅστις ἐμπιστεύεται εἰς αὐτοὺς ρευστὰ χρήματα, γραμμάτια, ἐμπορεύματα κλπ. Ἐκφράζει τοιοῦτοτρόπως ὁ Quiney τὴν θεωρίαν τῆς προσωποποιήσεως ἐκτιθεμένην ἐν λεπτομερείᾳ ἀλλαχού, δι' ἧς προσωποποιοῦνται τὰ ἀποτελοῦντα τὴν περιουσίαν ἀγαθὰ. Καὶ διὰ μὲν τοὺς πλασματικούς λογαριασμούς δίδει τὸν κανόνα : «Πᾶν ὅ,τι εἰσέρχεται χρεοῦται καὶ πᾶν ὅ,τι ἐξέρχεται πιστοῦται»· διὰ δὲ τοὺς προσωπικούς τοιοῦτους τὸν κανόνα : «Μὲ πᾶν ὅ,τι λαμβάνει ὁ ἔμπορος παρὰ τρίτων, θὰ πιστοῦται ὁ λογαριασμός τοῦ τρίτου καὶ μὲ ὅ,τι δίδει πρὸς τοὺς τρίτους εἴτε ὡς δάνειον εἴτε εἰς ἐξόφλησιν δανείου του θὰ χρεοῦνται οἱ λογαριασμοὶ τῶν τρίτων».

Ὁ Quiney παρουσιάζει ἡμερολόγια μὲ στήλας διὰ τοὺς προσωπικούς καὶ πλασματικούς λογαριασμούς καὶ συνεχῆ ἰσοζύγια, οὕτω δὲ ἀποδεικνύει συνεχῶς τὴν ὑπάρχουσαν ἰσότητά μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων τῶν προσωπικῶν καὶ πλασματικῶν λογαριασμῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ Schaer πολὺ ἀργότερα ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Hugli ἀπέδειξε τῇ βοηθείᾳ ἀλγεβρικῶν τύπων.

Ὁ L. Deplanque («La tenue des Livres en partie simple et en partie double») ταξινομεῖ τοὺς λογαριασμούς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Degrange καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸ δόγμα αὐτοῦ καὶ τοῦ Barrème, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἔμπορος ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῶν γενικῶν λογαριασμῶν.

Εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τῶν πέντε λογαριασμῶν δύναται νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ὁ Joseph Barrè «Cours pratique de tenue des livres», εἰς ὃ ἀναγράφει ὅτι ὁ λογαριασμός «Κεφάλαιον» παριστᾷ τὸ λαβεῖν τοῦ ἐμπό-

ρου, δηλαδή ὅ,τι αὐτὸς κέκτηται (Σελίς 65). Διακρίνει δύο εἰδῶν λογαριασμούς :

α) Τοὺς Γενικούς.

β) Τοὺς προσωπικούς.

Οἱ Γενικοὶ διακρίνονται εἰς :

1ον) «Ταμείον».

2ον) «Γενικὰ Ἐμπορεύματα», χρεούμενος μὲ τὴν ἀξίαν τῶν ἀγοραζομένων ἐμπορευμάτων καὶ μὲ τὰ εἰδικὰ ἔξοδα, τὰ πληρωνόμενα κατὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἐμπορεύματος, ἦτοι ἔξοδα μεταφορᾶς, δασμούς, ἔξοδα συσκευασίας, προμηθείας κλπ. Χρεοῦται δηλονότι ὁ λογαριασμός οὗτος μὲ ὅλα τὰ ἔξοδα τὰ εὐξάνοντα τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς ἢ μὲ ὅλα τὰ ἔξοδα τὰ μειοῦντα τὴν τιμὴν πωλήσεως ἢ καὶ γενικῶς μὲ ὅ,τι ἐλαττοῦνται αἱ ἀγοραὶ (σελίς 67).

3ον) «Γραμμᾶτια εἰσπρακτέα».

4ον) «Γραμμᾶτια Πληρωτέα».

5ον) «Κέρδη καὶ Ζημίαι». Καί :

6ον) «Κεφάλαιον» Τὸν λογαριασμὸν τοῦτον κατατάσσει ὁ Barré μεταξὺ τῶν προσωπικῶν (σελ. 69).

Ὁ λογοριασμός «Κέρδη καὶ Ζημίαι» ὑποδιαιρεῖται εἰς τοὺς ἀκολούθους :

α) «Γενικὰ Ἐξοδα».

β) «Ἀτομικαὶ Ἀπολήψεις».

γ) «Φόροι».

δ) «Μισθοί».

ε) «Δικαστικὰ ἔξοδα» καὶ

ς) «Ἐνοίκια».

Ὁ Ζύγουρας («Γενικὴ Λογιστικὴ», 1891, μέρ. 4ον, σελ. 46) κáμνει τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Barré διάκρισιν.

Ὁ W. Kreuknit : «Zur Theorie der Doppelten Buchhaltung» (Rotterdam 1896) γράφει ὅτι κάθε ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ ὄντοτητα ἀνεξάρτητον, ἣτις δύναται νὰ κατέχη ἀγαθὰ, χρῆμα καὶ ἀπαιτήσεις καὶ αὐτὰ ὄχι μόνον πρὸς τρίτους, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῶν προσώπων, τὰ ὅποια ἴδρυσαν αὐτήν. Ἡ Λογιστικὴ ἀσχολεῖται μὲ τὸ

κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ οὐχὶ μὲ τὸ κεφάλαιον τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτῆς.

Ἡ θεωρία αὕτη (Geschäftstheorie) ἀναγνωρίζει μόνον μίαν κατηγορίαν λογαριασμῶν (ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν). Θεωρεῖ τὰ Δοῦναι ὄλων τῶν λογαριασμῶν, τόσον τῆς ὕλης, ὅσον καὶ τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου, ὡς θετικὰ ἢ ἐνεργητικὰ καὶ τὰ Λαβεῖν ὄλων τῶν λογαριασμῶν ὡς ἀρνητικὰ ἢ παθητικὰ. Ὁ κεφαλαιοῦχος θεωρεῖται ἐνταῦθα ὡς «πιστωτῆς» τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τὸ κεφάλαιον καὶ τὰ κέρδη καὶ ὡς χρεώστης διὰ τὰς ζημίας. Τὸ κέρδος εἶναι ἀρνητικὸν ἢ παθητικόν. Ἡ Ζημία θετικὴ ἢ ἐνεργητικὴ. Δὲν ὑπάρχει ποσῶς αὐτοτελὲς κεφάλαιον, ἀλλὰ μόνον χρέος ἢ ἀπαίτησις τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὸν ἰδιοκτῆτην τῆς. Οἱ ἐνεργητικοὶ λογαριασμοὶ ἰσοζυγίζονται οὕτω μὲ τοὺς παθητικούς.

Ὁ Courcelle Seneuil φρονεῖ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς διπλογραφίας εἶναι ὅτι πᾶν ἐμπορικὸν κεφάλαιον εἶναι κεφάλαιον ἐμπειπιστευμένον εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Ἐπομένως ἡ ἐπιχείρησις δέον νὰ εἶναι εἰς θέσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν ν' ἀποδίδῃ λογαριασμόν, νὰ πληροφοροῖ πού εὐρίσκεται πρᾶγμα τι, εἰς ποίας χεῖρας καὶ ὑπὸ ποῖον τύπον, πῶς καὶ ποίαν ἡμέραν ἠϋξήθη ἢ ἠλαττώθη. Ὁ ἔμπορος, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, εὐρίσκεται (τρόπον τινά) ἐκτὸς τῆς ἐπιχειρήσεώς του καὶ ἔχει μετ' αὐτῆς λογαριασμόν ὡς ἐὰν ἦτο πρόσωπον ξένον, καὶ εἰς τὸν λογαριασμόν τοῦτον ἐμφανίζεται κάθε ποσὸν τὸ ὁποῖον προσθέτει ἢ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ κεφάλαιον.

Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ὁ λογαριασμός «Κεφάλαιον» εἶναι πάντοτε πιστωτικός, ἔφ' ὅσον τὸ κεφάλαιον ἔχει χορηγηθῆ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ πρέπει νὰ ἀποδοθῆ παρ' αὐτῆς (Cours de comptabilité, Παρίσιον 1870).

Πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι ἡ θεωρία τῆς διακρίσεως τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἰδιοκτῆτου τῆς, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ὁλλανδίαν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι κυρίως ἀνεπτύχθη ἐκεῖ εὐροῦσα πολλοὺς ὀπαδοὺς (N. Brenkmann, 1882). Ὑπάρχουσιν ὁμῶς προγενέστεροι

τῶν Ὀλλανδῶν, οἵτινες διέκριναν τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἰδιοκτῆτου της, ὡς ὁ Crippa, περὶ οὗ κατωτέρω σελ. 23.

Τέλος ὁ Edward Stamford ἐδημοσίευσε τὸ 1869 τὸ ἔργον του («Thoughts on double entry and balance sheets»), διὰ τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσει θεωρίαν περὶ διακρίσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου της.

ΘΕΩΡΙΑ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΩΣ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΟΥ ΤΩΝ ΕΝΤΟΛΟΔΟΧΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΟΥ

Ἡ παροῦσα θεωρία παρὰ πολλῶν θεωρεῖται ὡς πεισσότερον ἐπιστημονική. Καὶ αὕτη κυρίως ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῶν πλείστων ὡς «θεωρία τῆς προσωποποιήσεως»⁽¹⁾.

Οἱ σπουδαιότεροι συγγραφεῖς ὁπαδοὶ τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι οἱ ἑξῆς :

Ὁ Francesco Marchi, ὅστις εἰς τὸ ἔργον του «I Cinquecontisti» (Prato 1867) διακρίνει τεσσάρων εἰδῶν πρόσωπα μετέχοντα τῆς ἐπιχειρήσεως :

- 1) Τοὺς ἐνδολοδόχους.
- 2) Τοὺς ἀντιαποκριτάς.
- 3) Τὸν κεφαλαιοῦχον καὶ
- 4) Τὸν διαχειριστήν.

Ἐὰν οἱ ἐντολοδόχοι καὶ ὁ διαχειριστής δὲν διακρίνονται, τότε ὁ κεφαλαιοῦχος εἶναι ὁ ἀληθὴς καταθέτης καὶ διαχειριστής τῶν ἰδίων αὐτοῦ πραγμάτων.

Ὁ Nicolo d'Anastasio «La Scrittura Doppia ridotta scientza» (Βενετία 1803), ὅστις ἀποφαίνεται ὅτι ὅλοι οἱ λογαριασμοί, ἀδιαφόρως ἂν εἶναι προσώπων ἢ πραγμάτων, εἶναι συγχρόνως λογαριασμοὶ τοῦ ἐπιχειρηματίου, τὸν ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ χρεωπιστώσῃ τις ἀντιστοίχως πρὸς τὴν πιστοχρέωσιν τοῦ λογαριασμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως ⁽¹⁾.

(1) Καὶ ἡ προηγουμένη ὁμως θεωρία δὲν εἶναι θεωρία προσωποποιήσεως ;

(2) Διάκρισις τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Ὁ Guiseppe Cerboni, ὅστις ἐμπνευσθεὶς ἐκ τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ ἐξετάζει τὸν λογιστικὸν μηχανισμόν ἀπὸ ἀπόψεως διοικητικῶν λειτουργιῶν, ὡς καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τὰς προκυπτούσας ἐκ τῶν διαφορῶν ὀργάνων τῆς Δημοσίας Διοικήσεως. Ὁρίζει τὴν Λογιστικὴν Ἐπιστήμην ὡς τὴν ἐπιστήμην τῶν διοικητικῶν λειτουργιῶν (Scienza delle funzioni amministrative), θεωρεῖ δηλαδὴ οὗτος τὴν Λογιστικὴν ὡς ἐπιστήμην τῶν διοικητικῶν πράξεων καὶ οὐχὶ τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων.

Ἐπομένως ἡ Λογιστικὴ, κατ' αὐτόν, σκοπὸν ἔχει οὐχὶ τὴν μελέτην τῶν οἰκονομικῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν ἀναζήτησιν τῶν αἰτίων καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ τὴν μελέτην τῶν πράξεων τῶν διαφορῶν διοικητικῶν ὀργάνων, ἵνα ἐξασφαλιστῆται ὁ διαρκὴς ἔλεγχος.

Ὁ Cerboni διακρίνει τὰ πρόσωπα τὰ ἀσχολούμενα εἰς τὴν διοίκησιν μιᾶς οἰκονομίας εἰς δύο τάξεις : 1η τάξις : Ὁ κεφαλαιούχος τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅστις ἐμφανίζεται ὡς πιστωτὴς αὐτῆς δι' ὅλον τὸ ἐν τῇ κατοχῇ τῆς εὐρισκόμενον κεφάλαιον. 2α τάξις : Ἡ ἐπιχειρήσις μὲ ὄσας εἰς αὐτὴν ἀνηκούσας ἀξίας, αἱ ὁποῖαι παρεδόθησαν εἰς χεῖρας τῶν ἐντολοδόχων αὐτῆς, καὶ οἱ ἀνταποκριταί.

Ἡ ἐπιχειρήσις οὕτω θεωρεῖται ὡς ὀλότης, ἔχουσα ἀπαιτήσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τοῦ κεφαλαιούχου. Αἱ δύο αὐταὶ ὁμάδες εὐρίσκονται εἰς ἀντίθετον θέσιν, διότι ἡ χρέωσις τῆς μιᾶς ἀποτελεῖ πίστωσιν τῆς ἄλλης.

Ἡ θεωρία αὕτη τῶν λογαριασμῶν, ἣν ὁ Cerboni ὠνόμασε «Λογισμογραφίαν», δημιουργεῖ σχέσεις ἀντιθέτους, ὅχι μεταξὺ τῶν οἰκονομικῶν γεγονότων, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων, θέτουσα εἰς ἀντίθεσιν τὸν κεφαλαιούχον πρὸς τὸν διαχειριστήν. Μὴ δυναμένη ὅμως ν' ἀγνοῇ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς μίαν οἰκονομικὴν διαχείρησιν τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον ὑφίσταται αὐξο-

μειώσεις, ὑποδιαιρεῖ κατ' ἀνάγκην τὸσον τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ κεφαλαιούχου ὅσον καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ διαχειριστοῦ εἰς : λογαριασμοὺς κεφαλαίου καὶ λογαριασμοὺς ἀποτελεσμάτων.

Ἐπομένως εἶναι ἀναγκαῖα ἡ τήρησις δύο σειρῶν λογαριασμῶν τὸσον διὰ τὸν κεφαλαιούχον ὅσον καὶ διὰ τὸν διαχειριστήν. Τοιουτοτρόπως ἡ λογισμογραφία σχηματίζει τέσσαρας σειρὰς λογαριασμῶν :

Διὰ τὸν Κεφουῦχον $\left\{ \begin{array}{l} \text{Σειρὰ Α' διὰ τὴν ὕλην} \\ \text{Σειρὰ Α' διὰ τὰ ἀπο-} \\ \text{τελέσματα} \end{array} \right\}$ ὡς πρὸς τὰ πράγματα

Διὰ τὸν Διριστήν $\left\{ \begin{array}{l} \text{Σειρὰ Β' διὰ τὴν ὕλην} \\ \text{Σειρὰ Β' διὰ τὰ ἀ-} \\ \text{ποτελέσματα} \end{array} \right\}$ ὡς πρὸς τοὺς πράκτορας

Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν σειρῶν τῶν λογαριασμῶν τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς :

	Χρέωσις τοῦ Διαχειριστοῦ
Αὔξησις Κεφαλαίου	Πίστωσις Κεφαλαιούχου
	Πίστωσις τοῦ Διαχειριστοῦ
Ἐλάττωσις Κεφαλαίου	Χρέωσις τοῦ Κεφαλαιούχου
	Χρέωσις τοῦ Διαχειριστοῦ
Κέρδη	Πίστωσις Κεφαλαιούχου
	Χρέωσις Κεφαλαιούχου
Ζημίαι	Πίστωσις Διαχειριστοῦ

Ἡ ὑφισταμένη ἀντίθεσις μεταξὺ κεφαλαιούχου καὶ διαχειριστοῦ, δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Cerboni, σκοπὸν εἶχε τὴν συγχώνευσιν εἰς ἓν μόνον σύστημα τῆς ἰδιωτικῆς λογιστικῆς καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῇ Δημοσίᾳ διοικήσει. Τὸ σύστημα τοῦτο παρουσιάζει, πλὴν τῶν αὐξομειώσεων τοῦ κεφαλαίου, τὰ τε ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ : προβλεπόμενα (previste), ἐνταλθέντα (accertate), πραγματοποιηθέντα (effettuati) καὶ τὴν εὐθύνην τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως.

Τέλος, ὁ L. Barrachin («Théorie de la Comptabilité en parties doubles, par un mathématicien») (Παρισιοὶ 1888), ὅστις ὁμολογεῖ ἀφελῶς ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς χρεωπιστώσεως, εἰμὴ μόνον ἀφοῦ ἐτοποθέτησε πρὸ ἐκάστου λογαριασμοῦ τὸ γράμμα K (Κύριος).

Τὸ ἔργον του, καίτοι ἔργον διακεκριμένου μαθηματικοῦ, πᾶν ἄλλο ἢ μαθηματικὴν ἐξήγησιν δίδει τῆς Χρεώσεως καὶ Πιστώσεως τῶν λογαριασμῶν, βασισθὲν ἀπλῶς εἰς τὸ ἀχαλίνωτον τῆς φαντασίας τοῦ συγγραφέως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΥΛΙΣΤΙΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΙ

Αἱ ὑλιστικαὶ θεωρίαι περὶ λογαριασμῶν βασίζονται ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως ὅτι ἡ Λογιστικὴ ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ παρουσιάσῃ τοὺς μετασχηματισμοὺς τοὺς ὁποίους ὑφίσταται ἡ περιουσία ἐκ τῆς κινήσεως τῶν ἀξιῶν.

Αἱ ὑλιστικαὶ θεωρίαι δέχονται οὕτω πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς λογαριασμοὺς ὡς παριστῶντας τμήματα ὕλης καὶ δημιουργηθέντας, ἵνα δι' αὐτῶν παρακολουθῶνται οἱ μετασχηματισμοὶ τῆς περιουσίας.

Ἐκ τῶν πρώτων συγγραφέων ὁπαδῶν τῶν θεωριῶν τούτων εἶναι : Ὁ Lodovico Giuseppe Crippa, ὅστις εἰς τὸ ἔργον του «*La Scienza dei Conti*» (Μιλᾶνον 1838) ἀναπτύσσει ὅτι «αἱ παρὰ τρίτων ἢ πρὸς τρίτους ὀφειλομένα ἀξία δὲν ἔχουν παρὰ τυχαίαν προσωπικότητα ἢ ὑποκειμενικότητα (*oggetti occasionali o subalterni*) καὶ ὅτι τὸ προέχον εἶναι πάντοτε ἡ ἔννοια τῆς ποσότητος καὶ τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος».

*
* *

Αἱ ὑλιστικαὶ θεωρίαι, ἀναλόγως τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν τάσεων, ἀποτελοῦσι δύο κατηγορίας, διακρινομένης ἀλλήλων ἐκ τῆς βάσεως ταξινομήσεως τῶν λογαριασμῶν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη χρησιμοποιεῖ ὡς τοιαύτην βᾶσιν τὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν τῶν λογαριασμῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει, ἡ δὲ δευτέρα τὴν αὐξομείωσιν τῆς ὕλης καὶ τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου.

(¹) Κατὰ τὴν ἀνάπτυξίν μας ἀκολουθοῦμεν τὸ πλεῖστον τὸν L. Gomberg («*Histoire Critique de la théorie des comptes*», 1929).

Α΄ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙ

Κυριώτεροι ὁπαδοὶ τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ R. P. A. Coffy, ὅστις εἰς τὰ ἔργα του «Tableau synoptique des principes généraux de la tenue des livres» (Παρίσιοι 1833) καὶ «La tenue des livres à parties doubles» (Παρίσιοι 1834) πρῶτος ἔξετάζει τοὺς λογαριασμοὺς ὑπὸ νέαν ἄποψιν, κατατάσσων αὐτοὺς εἰς :

1) Λογαριασμοὺς πραγματικῶν ἀξιῶν, διακρινομένους εἰς λογαριασμοὺς α) ὑλικῶν ἀξιῶν καὶ β) προσωπικῶν ἀξιῶν (ἀπαιτήσεις καὶ ὑποχρεώσεις).

2) Λογαριασμὸς νοητῶν ἢ πλασματικῶν ἀξιῶν (1).

Οἱ λογαριασμοί, λέγει, οἱ δημιουργηθέντες ἐπ' ὄνοματι πραγματικῶν ἀξιῶν, διαιροῦνται εἰς λογαριασμοὺς ἀμεταβλήτων ἀξιῶν, ὡς εἶναι τὰ «Γραμμάτια Εἰσπρακτέα», καὶ εἰς λογαριασμοὺς μεταβλητῶν ἀξιῶν, ὡς εἶναι τὰ «Ἐμπορεύματα». Τὰ τελευταῖα ταῦτα δύνανται νὰ ἐξαχθοῦν, μὲ διάφορα ποσὰ ἐκείνων μὲ τὰ ὁποῖα εἰσήχθησαν, ἐνῶ τὰ γραμμάτια χρεοῦνται καὶ πιστοῦνται μὲ τὴν ὀνομαστικὴν των πάντοτε ἀξίον, δι' ὃ τὰ μὲν ἐμπορεύματα ἀνήκουσιν εἰς τὰς μεταβλητὰς ἀξίας, ἐνῶ τὰ γραμμάτια εἰς τὰς ἀμεταβλήτους τοιαύτας.

Μεταβληταὶ ἀξίαι εἶναι τὰ Ἐμπορεύματα, Ἐπιπλα, Μηχανήματα κλπ. παρεμφεροῦς φύσεως κινητὰ ἢ ἀκίνητα.

Οἱ λογαριασμοὶ τῶν ἀμεταβλήτων ἀξιῶν ἀποτελοῦσι μὲ αὐτὰ τὰ ἐκάστοτε ἐμφανιζόμενα ὑπόλοιπά των μέρος τῶν Κεφαλαίων τῆς Ἐπιχειρήσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει μὲ τοὺς τῶν μεταβλητῶν ἀξιῶν, οἵτινες ὅπως εὐρεθῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς πρῶτους θέσιν, ἀνάγκη προηγουμένως νὰ ἐκκαθαρισθῶσι, συγκρινόμενοι μὲ τὰς εὐρεθείσας ποσότητας, τῶν τυχόν διαφορῶν

(1) Ὁ Coffy, λέγων λογαριασμοὺς πλασματικῶν ἀξιῶν, δὲν ἐννοεῖ ἢ τοὺς ἀποτελεσματικούς.

ἐξιսουμένων μὲ τὸν λογαριασμὸν «Κέρδη καὶ Ζημίαι».

Μεταβλητοὶ λογαριασμοὶ εἶναι οἱ χαρακτηρισθέντες παρὰ τοῦ Schaefer καὶ ἄλλων συγγραφέων ὡς «μικτοὶ» τοιοῦτοι.

Ὁ Coffy ἀναπτύσσει περαιτέρω τὴν θεωρίαν του:

Ἡ χρέωσις λογαριασμοῦ νοητοῦ, ἔχουσα ὡς ἀντίδοσιν τὴν πίστωσιν λογαριασμοῦ πραγματικῆς ἀξίας, ἐὰν μὲν ὁ πιστωθεὶς λογαριασμὸς ἀντιπροσωπεύῃ νέον πιστωτὴν δεικνύει χρέος, ἢ αὔξησιν τοῦ παθητικοῦ, ἐὰν δὲ ὁ πιστωθεὶς λογαριασμὸς εἶναι λογαριασμὸς ὑλικῆς ἀξίας ἤδη ὑπαρχούσης παρὰ τῷ ἐμπόρῳ ἐκφράζει ἀπώλειαν ἢ ἐλάττωσιν τοῦ ἐνεργητικοῦ.

Ἡ πίστωσις νοητοῦ λογαριασμοῦ, ἔχουσα ὡς ἀντίδοσιν λογαριασμὸν πραγματικῆς ἀξίας, ἂν μὲν ὁ χρεωθεὶς λογαριασμὸς ἀντιπροσωπεύῃ νέον χρεώστην δεικνύει ἀπαίτησιν ἢ αὔξησιν τοῦ ἐνεργητικοῦ, ἂν δὲ ὁ χρεωθεὶς λογαριασμὸς εἶναι λογαριασμὸς ἀξίας, ἤδη ὑπαρχούσης παρὰ τῷ ἐμπόρῳ, δεικνύει κέρδος ἢ ἐλάττωσιν παθητικοῦ (1).

Οἱ νοητοὶ λογαριασμοὶ δὲν δεικνύουσιν ἐπομένως πραγματικὰ ἀποτελέσματα εἰμὴ μόνον ὁσάκις ἔχουν ὡς ἀντιδόσεις λογαριασμοὺς πραγματικῶν ἀξιῶν. Τοιοῦτοτρόπως δύο νοητοὶ λογαριασμοὶ ἀμοιβαίως συμψηφιζόμενοι δὲν παράγουσιν πραγματικὸν ἀποτέλεσμα, δὲν ἐνεργοῦσιν ἢ ἀπλῆν μετάθεσιν ποσῶν, ὅπως ὁ συμψηφισμὸς δύο λογαριασμῶν πραγματικῶν ἀξιῶν ἀποτελεῖ μετάθεσιν ἢ μετασχηματισμὸν ἐνεργητικῶν ἀξιῶν. Τὸ ἔνεργητικὸν ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὴν χρέωσιν τῶν λογαριασμῶν τῶν πραγματικῶν ἀξιῶν καὶ ἀπὸ τὴν πίστωσιν τῶν λογαριασμῶν τῶν νοητῶν ἀξιῶν.

Τὸ παθητικὸν ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὴν πίστωσιν

(1) Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Coffy ἐν προκειμένῳ δὲν ἐκφράζεται σαφῶς, διότι μεταχειρίζεται ἀδιακρίτως τοὺς ὄρους «πραγματικὴ ἀξία» (valeur réelle) καὶ «προσωπικὴ ἀξία», (valeur personnelle).

τῶν πραγματικῶν ἀξιῶν καὶ ἀπὸ τὴν χρέωσιν τῶν νοη-
τῶν τοιούτων.

Περαιτέρω γράφει ὅτι ἐὰν οἱ λαμβάνοντες καὶ δίδον-
τες λογαριασμοὶ εἶναι λογαριασμοὶ πραγματικῶν ἀξιῶν,
ἢ ἀνταλλαγὴ δὲν ἔχει ἄμεσον ἀποτέλεσμα παρὰ μίαν με-
ταλλαγὴν αὐτῶν τῶν ἀξιῶν χωρὶς αὐξήσιν ἢ ἐλάττωσιν
τοῦ Ἑνεργητικοῦ.

Ὁ Cerboni εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του ἐν τῇ Λογισμο-
γραφίᾳ τὰς μεταθέσεις ταύτας συγκεντροῖ εἰς εἰδικὴν
στήλην (Permutazioni).

Ὁ Coffy κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τοῦ «Κεφαλαίου»
τῆς πραγματικῆς ἀπογραφῆς καὶ τοῦ λογαριασμοῦ «Κε-
φάλαιον», τῆς καθαρῶς εἰπεῖν Λογιστικῆς, ὅστις λει-
τουρεῖ ὡς νοητὸς λογαριασμὸς καὶ οὐχὶ ὡς προσωπικὸς.

Οἱ Ad. Guibault καὶ Engène Leautey παριστῶσι
μαθηματικῶς τὰς οικονομικὰς ἐργασίας. Ἀκολουθοῦσι
τὰς ἐξῆς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῆς ἐρεῦ-
νης τῆς τιμῆς τοῦ κόστους καὶ ἐκ τοῦ ἐξαγομένου τῆς
διαρκοῦς ἀπογραφῆς, λαβόντες ὡς βᾶσιν ὅτι τὸ πρὸς λύ-
σιν πρόβλημα εἶναι τὸ ἐξῆς:

$$K = \Pi + \Delta, \Pi = K + \Delta$$

K = τιμὴ κόστους, Π εἶναι ἡ τιμὴ πωλήσεως καὶ
 Δ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς τιμῆς κόστους καὶ τῆς
τιμῆς πωλήσεως, ἥτοι ὁ ἄγνωστος προσδιορισθη-
όμενος ἐκ πράξεων αἱ ὁποῖοι προκύπτουσιν ἐκ τῆς προσ-
θέσεως τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου μετὰ οικονομικῆς ἐρ-
γασίας, ἄνευ τῆς ὁποίας τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον θὰ ἔμε-
νε τὸ αὐτό. Ἐπομένως οἱ λογαριασμοὶ οἱ ὁποῖοι δει-
κνύουσι τὰ ἀποτελέσματα δὲν εἶναι ὑποδιαρέσεις τοῦ
λογαριασμοῦ τοῦ ὀνομαστικοῦ Κεφαλαίου ἀλλὰ ὑποδια-
ρέσεις αὐτῶν τούτων τῶν κινουμένων ἀξιῶν. Κατὰ τὴν
λογικὴν ταύτην, οἱ Leautey καὶ Guibault κατατάσσου-
σι τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Κεφαλαίου εἰς εἰδικὴν κατηγο-
ρίαν «Α» ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς κατηγορίας «Β» (τι-
μὴ κόστους): Λογαριασμοὶ τῶν κινουμένων ἀξιῶν, ὑπο-
διαιρουμένων εἰς:

α) Ἄξιας ἀκίνητοποιηθείσας.

β) Ἄξιας διαθεσίμους.

γ) Ἄξιας ἐν ἐκμεταλλεύσει.

κατηγορίας Γ' (τιμῆς συναλλαγῆς, πωλήσεως): λογαριασμοὶ τῶν προσώπων,

κατηγορίας Δ' Ἀποτελέσματα (Κέρδη καὶ Ζημίαι).

Ἐκτὸς τῆς κατηγορίας Δ, ἣτις δὲν ἀποτελεῖ εἰμῆ μοναδικὴν ὁμάδα λογαριασμῶν «τάξεως καὶ μεθόδου» εἰς ἐκάστην τῶν κατηγοριῶν Α, Β καὶ Γ προστίθεται μία εἰδικὴ ὁμάς τῶν λογαριασμῶν «τάξεως καὶ μεθόδου», οἱ ὅποιοι χρησιμεύουσιν ὡς διάμεσοι λογαριασμοί.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν κατηγοριῶν Β καὶ Γ ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς ἐξισώσεως Κ καὶ Π καὶ ἡ διαφορὰ (Δ) δίδεται ὑπὸ τῆς κατηγορίας Δ, ἣτις συμπληροῖ τὴν κατηγορίαν Α.

Ὁ Leautey εἰς τὸ ἔργον του «Traité des Inventaires et Bilans» ἀναπτύσσει τὰς ἀκολουθοῦσας ἰσότητας μεταξὺ τῶν κατηγοριῶν τῶν λογαριασμῶν: Τὰ χρεωστικὰ ὑπόλοιπα τῆς κατηγορίας Β ἀποτελοῦσιν εἰς τὸ Ἐνεργητικὸν ἀντίκρουσμα, α) τοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου τῆς Κατηγορίας Α, β) τοῦ ὑπολοίπου τῶν πελατῶν κατηγορίας Γ καὶ γ) τοῦ ὑπολοίπου τῆς κατηγορίας Δ (ἀποτελέσματος). Ἐπίσης τὰ πιστωτικὰ ὑπόλοιπα τῆς Κατηγορίας Α καὶ Γ ἀντικρῦζουσιν εἰς τὸν Ἰσολογισμόν, τὰ χρεωστικὰ ὑπόλοιπα τῆς κατηγορίας Β καὶ Γ, τοῦτο δὲ διότι ὁ ἐπιχειρηματίας ὀφείλει τὰ μέσα δράσεώς του εἰς ἑαυτὸν καὶ τοὺς πιστωτάς του. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως, ὅτε οἱ ἀποτελεσματικοὶ λογαριασμοὶ δὲν ἔχουσιν εἰσέτι τακτοποιηθῆ, ἡ κατηγορία Δ παρεντίθεται καὶ τότε οἱ χρεωστικοὶ λογαριασμοὶ τῶν κατηγοριῶν Β, Γ, Δ, ἀντικρῦζουσι τοὺς πιστωτικοὺς λογαριασμοὺς Α, Β, Γ, καὶ Δ.

Ὁ Leautey (1) δίδει τὸν ἑξῆς κανόνα χρεωπιστώσεως :

(1) Τὸν Leautey ἀκολουθοῦσιν ὁ Deshamps καὶ ἄλλοι μετὰ τινὰς παραλλαγάς.

Πᾶς ὁ λαμβάνων χρεοῦται καὶ πᾶς ὁ δίδων πιστοῦται (*). Ὁ λογαριασμὸς ὁ ὁποῖος λαμβάνει ὀφείλει εἰς τὸν λογαριασμὸν ὁ ὁποῖος χορηγεῖ (δίδει).

Ὁ αὐτὸς ἠκολούθησε τὸν Coffy εἰς τὸν ὄρισμὸν τῶν ἀποτελεσματικῶν λογαριασμῶν ὡς παρουσιαζόντων ἀξίας πλασματικὰς (Coffy 2α, σειρὰ: Ἀξίαι νοηταὶ εἴτε ἀξίαι πλασματικαὶ ἢ τάξεως). Ὁ Leautey εἶναι ὑπὲρ τῆς διαρκοῦς ἀπογραφῆς (Permanence de l' inventaire).

Ὁ A. S. Popov εἰς τὸ ἔργον του «La comotadilité comme méthode d' investigation de l' activité économique, 1899» διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς εἰς τέσσαρας κατηγορίας :

- 1) Λογαριασμοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τοὺς σκοποὺς τῆς οἰκονομίας (ἀποτελέσματα).
- 2) Λογαριασμοὺς τῶν μέσων δράσεως τῆς οἰκονομίας (λογαριασμοὶ ὑλικοὶ καὶ ἄυλοι(χρέη καὶ πιστώσεις).
- 3) Λογαριασμοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὰ εἶδη τῆς παραγωγῆς πλούτου ἢ ἐκμεταλλεύσεως, οἱ ὁποῖοι δ ἀφέρουσι κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἐργασιῶν (κατασκευή, συναλλακτικὸν ἐμπόριον, ἀσφάλεια, τράπεζα κλπ.) καὶ
- 4) Λογαριασμοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὰ κεφάλαια τῆς οἰκονομίας. Ὁ Popov, ὅσον ἀφορᾷ τὸν λογαριασμὸν «Κέρδη καὶ ζημίαι», θεωρεῖ αὐτὸν ὡς τὸ ἐξαγόμενον μιᾶς λογιστικῆς ἐργασίας, ἣτις συνίσταται εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀποτελεσμάτων ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Leautey, ὅστις θεωρεῖ τὰ ἀποτελέσματα ὡς μετέχοντα ἀπαραιτήτως τῆς κινήσεως τῶν λογαριασμῶν, ἀλλ' ἐπιδιώκει νὰ κινήσῃ αὐτοὺς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διαρκοῦς ἀπογραφῆς, θεωρῶν αὐτοὺς ὡς πλῆρες καὶ ἀπαραίτητον στοχεῖον τῆς καλῶς ἐννοουμένης Λογιστικῆς.

Ὁ Edouard Folliet εἰς τὸ ἔργον του «Le Bilan dans les sociétés anonymes» (Παρίσιοι 1897) διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς εἰς :

(*) Ὁ κανὼν οὗτος εἶναι παλαιότατος, χρονολογούμενος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Paciolo.

1) Λογαριασμός ἀκίνητοποιηθεισῶν ἀξιῶν :

α) ἔνσωμάτων καὶ

β) ἀσωμάτων

2) Λογαριασμοὺς κινήτων ἀξιῶν.

3) Λογαριασμοὺς ἀποτελέσματος καὶ

4) Λογαριασμοὺς Κεφαλαίου.

Ὁ Folliet ἐπιμένει ὅτι ὁ Ἴσολογισμὸς διὰ νὰ εἶναι ἀκριβὴς καὶ σαφής, πρέπει αἱ διάφοροι ἀξίαι ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται, νὰ διακρίνονται.

Β' ΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΘΕΩΡΟΥΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΑΠΟΦΩΣ ΑΥΘΟΜΕΙΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Ὁ Fabio Besta («Corso di Ragioneria»), Βενετία 1897, ἀναπτύσσει ὅτι οἱ λογαριασμοὶ σκοπὸν ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσι τοὺς μετασχηματισμοὺς τοὺς ὁποίους ὑφίσταται ἡ ὕλη ἐξ ἧς ἀποτελεῖται ἡ «περιουσία» ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας. Ἡ ταξινόμησις γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁμογενείας καὶ τῆς ἐκτιμήσεως ὅλων τῶν οἰκονομικῶν πράξεων εἰς λογιστικὸν νόμισμα (1).

Ἐκτὸς τούτων, συνιστᾷ καὶ τὴν τήρησιν λογαριασμῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ταξινομήσεως τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα ἐπιφέρουσι τοὺς μετασχηματισμοὺς ὄχι μόνον τῆς ἀποτελούσης τὸ Κεφάλαιον (Περιουσίαν) ὕλης, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ Κεφαλαίου. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ ἀνοίξωμεν ἀφ' ἑνὸς λογαριασμοὺς διὰ νὰ καταγράψωμεν τοὺς μετασχηματισμοὺς τοὺς ἐπερχομένους εἰς τὰ τμήματα τοῦ ὕλικου Κεφαλαίου ἀφ' ἑτέρου λογαριασμοὺς διὰ νὰ σημειοῦνται οἱ μετασχηματισμοὶ τοὺς ὁποίους ὑφίσταται τοῦτο (2).

Ἐπ' ἀρχῇ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων εἰδῶν λογαριασμῶν: **Τ'** ἀγαθὰ τ' ἀποτελοῦντα τὸ Κεφάλαιον ὑπάρχουσιν αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἔχουσιν ἰδίαν ὄν-

(1) Νομισματικὴ μονάς εἰς ἣν κοινῶς γίνονται οἱ λογαριασμοὶ (monnaie de comte).

(2) Καθ' ἡμᾶς ἀποτελεσματικούς λογαριασμοὺς.

τότητα, τελείαν ανεξαρτησίαν, ἢ αὐξήσις ἢ ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀξίας τοῦ ἐνὸς οὐδόλωσ ἐπηρεάζει τὴν ἀξίαν τοῦ ἑτέρου.

Τὸ κεφάλαιον ἀπ' ἐναντίας δὲν ἔχει καθ' ἑαυτὸ ὑλικὴν ὑπόστασιν ἀλλ' εἶναι ὁ συνδυασμὸς τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν περιουσίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅθεν αἱ μεταβολαὶ τῶν ἀγαθῶν (τῆς ὕλης) κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ μεταβρλαὶ τοῦ κεφαλαίου. Αἱ αὐξομειώσεις λοιπὸν τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν εἶναι καὶ αὐξομειώσεις τοῦ κεφαλαίου.

Ὁ Besta, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀντικειμένου των, διαιρεῖ τοὺς λογαριασμοὺς εἰς δύο τάξεις: Λογαριασμοὺς περιουσιακοὺς (Conti Patrimoniali) καὶ λογαριασμοὺς προϋπολογισμῶν (Conti dal Bilancio di Previsione.)

Εἰς ἐκάστην τῶν τάξεων τούτων ὁ Besta διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς πραγμάτων (Conti elementari o diretti) καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ἐπιχειρηματίου (Conti propri, derivati o ideali).

Τοὺς λογαριασμοὺς πραγμάτων ὑποδιαιρεῖ εἰς:

- 1) Λογαριασμοὺς ἀγαθῶν.
- 2) Λογαριασμοὺς μεριδίων, συμμετοχῆς εἰς ἀστικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐταιρείας.
- 3) Λογαριασμοὺς χρεῶν καὶ ἀπαιτήσεων· καὶ
- 4) Λογαριασμοὺς ἀξιῶν πρὸς ἀπόσβεσιν (ἔξοδα ἐγκαταστάσεως).

Ὁ Besta προτείνει διὰ τὰς συμμετοχὰς εἰς ἀλλοτρίας ἐπιχειρήσεις εἰδικὴν ὁμάδα λογαριασμῶν ἀντὶ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν χρεῶν καὶ ἀπαιτήσεων.

Διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ἐπιχειρηματίου εἰς λογαριασμοὺς κεφαλαίου καὶ εἰς ἀποτελεσματικούς (¹).

Ἐπίσης διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς τάξεως (²), οἱ

(¹) Comptes de l'exercice

(²) Δὲν ἐννοεῖ τοὺς γνωστοὺς πλέον «λογαριασμοὺς τάξεως» (λογαριασμοὺς διαχειρήσεως ξένων περιουσιῶν στοιχείων κλπ.) ἀλλ' ἐννοεῖ τοὺς διαμέσους λογαριασμοὺς.

ὅποιοι χρησιμεύουσι διὰ τὰς ἐνδιαμέσους ἐνεργείας.

Οἱ λογαριασμοὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑποδιαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας τάξεις :

- 1) Λογαριασμοὺς ἐσόδων (Conti alle entrate) καὶ
- 2) Λογαριασμοὺς ἐξόδων (Conti alle usite).

Ἐμφότεραι αἱ κατηγορίαι δύνανται νὰ ὑποδιαιρεθῶσιν εἰς λογαριασμούς :

α) Ποσῶν προϋπολογισθέντων.

β) Ἐνταλθέντων.

γ) Πραγματοποιηθέντων.

δ) Λογαριασμοὺς ποσῶν θησαυρφυλακίου. καὶ

ε) Λογαριασμοὺς ποσῶν ἐνεργητικῶν ἢ παθητικῶν ὑπολοίπων.

Ὁ Besta ὡς μαθηματικὸς λαβὼν ὡς ἀφετηρίαν τὸ ὅτι οἱ λογαριασμοὶ ἀντιπροσωπεύουσιν ἀξίας ἀποδεικνύει καὶ ἐξηγεῖ τὰς λογιστικὰς ἐγγραφάς, ἀναπτύσσων σειρὰν ἀλγεβρικῶν τύπων ἐν τέλει καταλήγει εἰς τὴν ἀπλουστάτην ἐξήγησιν. Πίστωσις = Χρέωσις, ἢ Ἐνεργητικὸν = Παθητικόν.

Ὁ Emanuele Pisani εἰς τὸ ἔργον του «Elementi di Ragioneria generale» (Ρώμη 1901) ἐξετάζει τοὺς λογαριασμοὺς ἀπὸ δύο ἀπόψεων : Οἰκονομικῆς καὶ Διαχειριστικῆς. Οἱ λογαριασμοὶ οἱ οἰκονομικοὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν ἐνῶ οἱ διαχειριστικοὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν διαχειριστικὴν ἐνέργειαν τῶν πρακτόρων.

Ἐκάστη τῶν ομάδων τούτων δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς «εἰδικοὺς λογαριασμούς», εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγράφονται οἱ μετασχηματισμοὶ τῶν στοιχείων τῶν ἀποτελούντων τὸ Κεφάλαιον καὶ εἰς «ἐνοχικοὺς λογαριασμούς» (juridiques), οἱ ὅποιοι ἐκφράζουν τὰς ἐννόμους σχέσεις τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν πρακτόρων τῶν διαχειριζομένων τὴν ὕλην. Τόσον οἱ εἰδικοὶ ὅσον καὶ οἱ ἐνοχικοὶ λογαριασμοὶ δύνανται νὰ εἶναι ὁλοκληρωτικοί, ἀφορῶντες τὰς ἐνεργητικὰς καὶ παθητικὰς ἀξίας, ἢ

διαφορικοί ἀφορῶντες τοὺς μετασχηματισμοὺς τῆς ὕλης (ἀποτελέσματα).

Ὁ αὐτὸς διακρίνει τοὺς λογαριασμοὺς εἰς δύο κατηγορίας: Εἰς τοὺς τῆς ὕλης καὶ εἰς τοὺς τοῦ Κεφαλαίου.

Ἐντὶ νὰ χρησιμοποιῆ τοὺς ὄρους Δοῦναι καὶ Λαβεῖν, χρησιμοποιεῖ τοὺς ὄρους «Ἐπιβάρυνσις» (Carico) καὶ «Ἀπαλλαγὴ» (Scarico), διότι οἱ ὄροι οὗτοι δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς ὅλους τοὺς λογαριασμοὺς κατὰ τρόπον τελείως νοητόν.

Εἶναι ὁ ἐφευρέτης τῆς «Σταθμογραφίας», μεθόδου μὲ στήλας, ἀνταποκρινομένης τόσον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἰδιωτικῆς ὅσον καὶ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας.

Διὰ τῆς Σταθμογραφίας ἔχομεν τὸ πλεονέκτημα νὰ παρουσιάζωμεν μίαν καὶ μόνην ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν ὀλοκληρωτικῶν καὶ διαφορικῶν μετασχηματισμῶν τῶν στοιχείων τῶν λογαριασμῶν. Ὁ ἰδιοκτῆτης ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῶν διαφορικῶν λογαριασμῶν, ἐνῶ τὰ ὄργανα (διαχειρισταὶ Δημοσίων χρημάτων) ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ τοῦ λογαριασμοῦ «Ταμείον», τῶν λογαριασμῶν τῶν λοιπῶν τμημάτων «Περιουσίας» καὶ τῶν λογαριασμῶν ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῇ Δημοσίᾳ Διαχειρίσει.

Ὁ Georg Kurzbauer «Lehrbuch Der Einfachen und Doppelten Buchhaltung» διοκρίνει τοὺς λογαριασμοὺς εἰς :

- 1) Τοὺς δεικνύοντας τὰ τμήματα τῆς ἀρχικῆς ὕλης (Vermögens Bestandteile) καὶ
- 2) Τοὺς δεικνύοντας τὰ ἀποτελέσματα (Erfolgs - Conten)

Ὁρίζει δὲ ὅτι ἡ διαγραφικὴ λογιστικὴ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ συγχωνεύη τὰς ἐγγραφὰς τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ὕλην μὲ τὰς ἐγγραφὰς τῶν ἀποτελεσμάτων μιᾶς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἓν μόνον σύστημα ἐγγραφῶν.

Κατ' αὐτόν, τὸ ἰσότιμον μιᾶς ἐμπορικῆς πράξεως παρουσιάζεται κατ' ἀνάγκην δις εἰς τὸ καθολικόν, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ Δοῦναι καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ λαβεῖν.

Ὁ G.D. Augspurg εἰς τὸ ἔργον του «Die Kaufmänn-

nische Buchführung» 1852, χαρακτηρίζει τὸ διπλογραφικὸν σύστημα ἑγγραφῶν ἔκ τοῦ γεγονότος ὅτι τηροῦνται πρὸς ἔλεγχον συγχρόνως δύο λογαριασμοί : Ὁ λογαριασμός τοῦ κεφαλαίου καὶ ὁ λογαριασμός τῶν τμημάτων αὐτοῦ, ἵνα ἀποδείξῃ διὰ τῆς ἰσότητός των τὴν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν τῶν προκυπτόντων ἀποτελεσμάτων. Προσθέτει ὅτι ὁ λογαριασμός «Κεφάλαιον» παρουσιάζεται ὡς πιστωτῆς ἔναντι τῶν λογαριασμῶν τῶν θετικῶν τμημάτων τοῦ κεφαλαίου (ἐνεργητικὸν κεφάλαιον).

Ὁ Crippa κάμνει ἐπίσης θεμελιώδη διάκρισιν μεταξὺ τῶν μετασχηματισμῶν, οἱ ὅποιοι ἐπέρχονται ἐν τῇ ποσότητι καὶ ἐν τῇ μορφῇ τῆς ὕλης καὶ τῶν μετασχηματισμῶν τῶν ἐπερχομένων εἰς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ κεφαλαίου ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀρχικὴν του θέσιν.

Διακρίνει ⁽¹⁾ τοὺς λογαριασμοὺς εἰς ἰδιαιτέρους ⁽²⁾ (Patricolari), περιλαμβάνοντας λογαριασμοὺς προσώπων καὶ πραγμάτων καὶ Γενικοὺς περιληπτικοὺς (Collettivi e generali), παριστῶντας τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Κεφαλαίου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Ὁ F. Hugli εἰς τὰ ἰδιαιτέρα ἔργα («Die Buchhaltungssysteme und Buchhaltungsformen» (Βέρνη 1887), «Die Konstante Buchhaltung», (Βέρνη, 1894), «Die Grundzüge der Buchhaltung in leichtfasslicher Form : I. Die Einfache Buchhaltung, II. Die Doppelte Buchhaltung (Βέρνη 1895)» διεκρίθη ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς Zwei Konten-Theorie (θεωρίας τῶν δύο κατηγοριῶν λογαριασμῶν) : Ἡ θεωρία αὕτη κατ'αὐτὸν περιλαμβάνει : 1) Λογαρισμοὺς τῶν τμημάτων τοῦ «Κεφαλαίου» (Vermögensbestandteile) μετὰ θετικῶν ἑγγραφῶν εἰς τὸ

(1) Ἀνάλογον μὲ τὸν Crippa διαίρεσιν ἔκαμεν ὡς εἶδομεν ἔκ τῶν προηγουμένων ὁ Schrott.

(2) Οἱ Ἰδιαιτέροι λογαριασμοὶ τῆς ταξινομήσεως τοῦ Crippa περιλαμβάνουσι καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν πραγμάτων ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν cinquecontistes οἵτινες περιλαμβάνουν μόνον λογαριασμοὺς προσώπων.

Δοῦναι καὶ ἀρνητικῶν εἰς τὸ Λαβεῖν.

2) Λογαριασμοὺς τοῦ Κεφαλαίου (reines Vermögen) μὲ Δοῦναι ἀρνητικὸν καὶ Λαβεῖν θετικόν.

Αἱ ἀυξήσεις τῶν τμημάτων τοῦ Κεφαλαίου ἐγγράφονται εἰς τὸ «Δοῦναι», αἱ ἐλαττώσεις εἰς τὸ «Λαβεῖν», ἐνῶ αἱ ἀυξήσεις τοῦ Κεφαλαίου (Κέρδη) σημειοῦνται εἰς τὸ Λαβεῖν καὶ αἱ ἐλαττώσεις (Ζημίαι καὶ Βάρη) εἰς τὸ Δοῦναι. Αἱ δύο αὗται κατηγορίαι εἶναι ἀντίθετοι πρὸς ἀλλήλας.

Εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Κεφαλαίου τὸ Δοῦναι εἶναι ἀρνητικὸν καὶ τὸ λαβεῖν θετικόν. Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι κάθε μεταβολὴ τῶν ἀξιῶν πρέπει νὰ ἐγγράφηται συγχρόνως εἰς τὸ Δοῦναι καὶ τὸ Λαβεῖν, εἰς τρόπον ὥστε ἀναγκαστικῶς τὸ τελικὸν ἄθροισμα τῶν Λαβεῖν ὅλων τῶν λογαριασμῶν νὰ εἶναι ἴσον μὲ τὸ ἄθροισμα τῶν Δοῦναι.

Ὁ Schaer εἰς τὸ ἔργον του «Versuch einer wissenschaftlichen Behandlung der Buchhaltung» (Bâle 1889) ἐγενίκευσε τὴν θεωρίαν τοῦ Hugli. Ἐκφορᾷ δὲ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο σειρῶν τῶν λογαριασμῶν τῇ βοηθείᾳ μαθηματικῶν τύπων, λαβὼν ὡς ἀφετηρίαν τὸ γεγονός τῆς διπλῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κεφαλαίου.

Κατ' αὐτὸν τὸ Κεφάλαιον τῆς Ἐπιχειρήσεως ἐμφανίζεται διττῶς : Διὰ τῶν λογαριασμῶν αὐτοῦ τούτου τοῦ Κεφαλαίου καὶ διὰ τῶν λογαριασμῶν τῶν τμημάτων αὐτοῦ (Λογαριασμοὶ τῆς ὕλης).

Στηρίζεται δὲ διὰ νὰ διαμορφώσῃ τὸν συλλογισμόν του ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ λογαριασμοὶ τῆς ὕλης δεικνύοντες ὑπάρχοντα περιουσιακὰ στοιχεῖα, συμβολίζονται διὰ τοῦ (+) καὶ ὅτι ἐπομένως κάθε αὕξησις των θὰ πρέπη νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ὑπάρχον περιουσιακὸν στοιχεῖον. Τὸ περιουσιακὸν στοιχεῖον ἀναγράφεται ἐν τῷ ἀριστερῷ διστήλου πίνακος (Χρέωσις, Δοῦναι), ἐπομένως καὶ αἱ ἀυξήσεις θὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὴν «χρέωσίν» του, ἐνῶ αἱ ἐλαττώσεις (—) εἰς τὸ δεξιὸν αὐτοῦ (Πίστωσις, Λαβεῖν).

Οἱ λογαριασμοὶ ὅμως αὐτοῦ τούτου τοῦ Κεφαλαίου, ἀποτελοῦντες τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν τμημάτων αὐτοῦ, ἔχουσιν τὴν μὲν Πίστωσιν των θετικὴν (+) καὶ ἐπομένως εἰς αὐτὴν σημειοῦται πᾶσα αὔξεις τοῦ Κεφαλαίου, τὴν δὲ χρέωσιν των ἀρνητικὴν (—), δι' ὃ καὶ εἰς αὐτὴν ἐγγράφονται αἱ ἐλαττώσεις αὐτοῦ.

Ἴδου δὲ πῶς ἀπεικονίζει τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν τῶν λογαριασμῶν :

Δ)σμοὶ τῆς Ὑλης		Δ)σμοὶ τοῦ Κεφαλαίου
ΔΟΥΝΑΙ		ΔΟΥΝΑΙ
(Αὔξεις)		(Ἐλάττωσις)
+		—
ΑΑΒΕΙΝ		ΛΑΒΕΙΝ
(Ἐλάττωσις)		(Αὔξεις)
—		+
1. + α	=	+ α
2. + β — β	=	ο
3. + γ	=	+ γ
4. — δ	=	— δ
(α + γ — δ) = (α + γ — δ)		

Εὐρίσκομεν δηλαδή ὅτι τὰ χρεωστικὰ ὑπόλοιπα τῶν λογαριασμῶν τῆς ὕλης, ἰσοῦνται πρὸς τὸ πιστωτικὸν ὑπόλοιπον τοῦ Κεφαλαίου.

Ὁ ἴδιος ἀναπτύσσει ὅτι ἡ οὐσία τῆς διπλογραφίας συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀρχικὸν Κεφάλαιον παρίσταται κατὰ δύο τρόπους :

α) Διὰ τῶν λογαριασμῶν τοῦ Κεφαλαίου, δι' ὧν δεικνύεται τὸ μέγεθος τοῦ Κεφαλαίου καὶ

β) Διὰ τῶν λογαριασμῶν τῶν τμημάτων τοῦ Κεφαλαίου.

Ἡ διπλῆ ἐμφάνισις τοῦ Κεφαλαίου εἶναι ἡ οὐσία τῆς διπλογραφίας, ἡ δὲ συμφωνία τοῦ Δοῦναι καὶ τοῦ Λαβεῖν, ὁ τύπος τῆς. Διὰ τῆς διπλῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κεφαλαίου ἐπιτυγχάνεται ἔλεγχος μεγάλης σπουδαιότητος.

Ὁ G. Hansemann εἰς τὸ ἔργον του «Die doppelte Buchhaltung in der Weltwirtschaft» (Λειψία 1901), ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἔργα τῶν: Gossen, Stanley Jevons, Leon Walras καὶ ἄλλων, οἵτινες ἀπέβλεψαν εἰς μαθηματικὴν περιγραφὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐνεργειῶν, ἀναπτύσσει μὲ μαθηματικούς τύπους, ὅτι τὸ Καθολικὸν μὲ τοὺς ἀντιθέτους λογαριασμούς του δύναται νὰ προσφέρῃ ἀκόμη ὑπηρεσίας καὶ διὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς ἐνεργείας τοῦ σύμπαντος. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου του παραθέτει καθολικὸν μὲ λογαριασμούς διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς φύσεως, τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας.

Ὁ Dr. Kreibitz «Bilanz und Steuer» ὀνομάζει τὴν «Zwei Konten Theorie» «Ἐλιστικὴν Διπλογραφίαν» (Materialistischer Duplizismus).

Ὁ C. Scanzini εἰς τὸ ἔργον του «Zur Grundlegung der realistischen Theorie der doppelten Buchhaltung» (St. gall 1908) προτείνει νέαν ρεαλιστικὴν θεωρίαν τῶν λογαριασμῶν, πρὸς κατανόησιν τῆς ὁποίας ἀνάγκη νὰ παρεμβάλωμεν τὴν σχετικὴν θεωρίαν τοῦ Gombert: «La Science de la Comptabilité» (1897), ἣτις ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ ρόλος τοῦ Κεφαλαίου συνίσταται εἰς τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον τοῦτο προσφέρει διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐργασίαν πρὸς παρασκευὴν χρησιμοτήτων δηλαδὴ ἐμπορευμάτων (προϊόντων), δι' ἀνταλλαγῆς τῶν ὁποίων, ὁ ἐπιχειρηματίας πραγματοποιεῖ, ἐκτὸς ὀλοκλήρου τοῦ δαπανηθέντος Κεφαλαίου, καὶ πλεόνασμα ἀποτελοῦν τὴν ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν προσωπικὴν του ἐργασίαν καὶ διὰ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διατρέχει τὸ Κεφάλαιόν του».

«Ἀκολουθοῦντες τὴν κυκλοφορίαν τοῦ Κεφαλαίου

ἐν τῇ ἀναπτύξει αὐτοῦ πρὸς παραγωγὴν πλούτου, καθορίζομεν ἐν τυπικὸν σχῆμα τῆς κυκλοφορίας ταύτης, ἀναχωροῦντες ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου : Χ(ρῆμα)—'Ε(μπορεύματα)—Χ(ρῆμα) καὶ ἐξετάζομεν τὸν ἐξῆς τύπον :

Κ(κεφάλαιον)—'Ε(πιχειρήσεις)—Κ(κεφάλαιον)

Χ(ρῆμα)—'Ε(κμετάλλευσις)—Χ(ρῆμα)

Διὰ τοῦ τύπου τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι κάθε οικονομικὴ ἐκμετάλλευσις, ἔχουσα ὡς ἀφετηρίαν τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον ἢ τὸ Χρῆμα, ἀφοῦ ὑποστῇ μετατροπὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, δέον νὰ τελειώσῃ μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Κεφαλαίου ἢ μὲ τὴν τελικὴν πραγματοποίησιν ρευστοῦ χρήματος. Τοιοῦτοτρόπως συμπεραίνομεν ὅτι μία ὀρθολογιστικὴ οικονομικὴ δρᾶσις δέον νὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν τῆς μεγαλειτέρας δυνατῆς ταχύτητος τῶν κινήσεων τοῦ Κεφαλαίου πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὸ Κεφάλαιον».

Ὁ Sganziini ἀντικατέστησεν Α(rgent), Μ(archandise) διὰ τῶν G(eld) καὶ W(are) καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τούτου τῆς κυκλοφορίας τοῦ Κεφαλαίου κατασκευάζει τὴν θεωρίαν του, τῶν λογαριασμῶν, ἧτις συνίσταται εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν εἰς δύο σειράς :

α) Λογαριασμοὶ Ἐλέγχου (Kontrollkonten).

β) Λογαριασμοὺς Ἐκκαθαριστικούς (Rechnungskonten).

Οἱ πρῶτοι λογαριασμοὶ (g) ἔχουσι σκοπὸν νὰ ἐλέγχωσι τὰς κινήσεις τοῦ «Χρήματα» καὶ τῶν ἀντικαταστατῶν του.

Οἱ δεῦτεροι λογαριασμοὶ (w) δημιουργοῦνται ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων πρὸς καθορισμὸν τοῦ καθαροῦ κέρδους.

Ὁ Sganziini περιλαμβάνει εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τοὺς λογαριασμοὺς τῶν μέσων ἀνταλλαγῆς (Ταμεῖον, Γραμμάτια Εἰσπρακτέα, Πληρωτέα, Χρέη καὶ Ἀπαιτήσεις). Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν περιλαμβάνει ὅλους τοὺς

λογαριασμούς, οί οποιοι ἀποφέρουσι μίαν ζημίαν ἢ ἐν κέρδος (Ἐμπορεύματα, ἔξοδα καὶ βάρη, Κέρδη) ὡς καὶ τὸν λογαριασμὸν «Κεφάλαιον».

Ἐο Sganziṇi ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ὑπόλοιπον τῆς μιᾶς τῶν σειρῶν τῶν λογαριασμῶν θὰ ἰσοῦται πρὸς τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἄλλης.

Ἐο Ernest Warb διετύπωσεν ἄλλην θεωρίαν τῶν δύο σειρῶν λογαριασμῶν, ἡ ὁποία τείνει ν' ἀποδείξῃ ὅτι τόσον ὁ Ἴσολογισμὸς (λογαριασμοὶ Ἐνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ), ὅσον καὶ ὁ λογαριασμὸς Κέρδη καὶ Ζημίαι, παρέχουσι τὰ μέσα πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀποτελέσματος τῆς Ἐπιχειρήσεως.

Διακρίνει δύο τάξεις λογαριασμῶν :

- α) Λογαριασμοὺς παραγωγῆς (Leistungsreiche) καὶ
- β) Λογαριασμοὺς ἐξοφλήσεως (Zahlungsreiche).

Πάντες οἱ λογαριασμοὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρώτην τάξιν, ἀντιθέτως δὲ οἱ λογαριασμοὶ τῶν πληρωμῶν (μετρητοῖς ἢ ἐπὶ προθεσίμῳ) ἀνήκουσιν εἰς τὴν δευτέραν τάξιν.

Οἱ λογαριασμοὶ παραγωγῆς περιλαμβάνουσι τοὺς λογαριασμοὺς Ἀκίνητα, Ἐμπορεύματα, Γενικὰ ἔξοδα κ. λ. π.

Οἱ τῆς ἐξοφλήσεως, τοὺς λογαριασμοὺς : Ταμεῖον, Γραμμάτια Εἰσπρακτέα καὶ Πληρωτέα, τρεχουμένους, Κεφάλαιον κλπ. Ἐο λογαριασμὸς Κεφάλαιον θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Warb ὡς λογαριασμὸς χρέους ἔναντι τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐο Eugen Schmalenbach «Dynamische Bilanz (Λειψία 1925) διακρίνει δέκα ομάδας λογαριασμῶν :

Ἐομάς 0. Λογαριασμοὶ ἐν ἀκινήσει (Ruhende Konten) οἱ οποιοι δὲν λειτουργοῦσι παρὰ εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως : Ἐγκαταστάσεις, μεταβατικοὶ λογαριασμοὶ, λογαριασμοὶ συμμετοχῆς, μακροπρόθεσμα δάνεια.

Ἐομάς 1. Λογαριασμοὶ Οἰκονομικοὶ (Finanz Konten) προοριζόμενοι διὰ τὴν λογιστικὴν παρακολού-

θησιν τῶν πληρωμῶν (Ταμείον, Τράπεζαι, Πιστωτικοὶ Τίτλοι, Ὑπηρεσία Μερισμάτων καὶ Τόκων).

- Ὅμας 2. Λογαριασμοὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων (Νέαι ἐγκαστάσεις, Φόροι, Κέρδη ἐκ κερδοσκοπίας κλπ).
- Ὅμας 3. Λογαριασμοὶ ἐξόδων μὴ ὑπαγομένων εἰς ἄλλας δμάδας (Λογαριασμοὶ τῶν διαφορῶν).
- Ὅμας 4. Λογαριασμοὶ Ἀποθήκης καὶ Ἐργατικῶν.
- Ὅμας 5. Λογαριασμοὶ δαπανῶν μὲ ἀναδρομικὴν ἔκπτωσιν.
- Ὅμας 6. Λογαριασμοὶ βοηθητικῶν ἐκμεταλλεύσεων (Hilfbetriebe, Hilfskostenstellen).
- Ὅμας 7. Λογαριασμοὶ ἐξόδων ἐκμεταλλεύσεως (Hauptbetriebe) : (ἔξοδα κατασκευῆς).
- Ὅμας 8. Λογαριασμοὶ ἡμικατεργασμένων καὶ τελικῶν προϊόντων (Habbund Fertigfabrikate).
- Ὅμας 9. Λογαριασμοὶ ἐξόδων πωλήσεως, λογαριασμοὶ προϊόντος πωλήσεως, γενικοὶ λογαριασμοὶ (Verkaufskonten, Erlöse, gesamtrechnung).

Ὁ Leon Batardon κατατάσσει τοὺς λογαριασμοὺς εἰς τὰς ἑξῆς δμάδας :

- Ὅμας 0. Λογαριασμοὶ τοῦ Κεφαλαίου.
- Ὅμας 1. Λογαριασμοὶ Ἀποθεματικῶν καὶ ἀποσβέσεων.
- Ὅμας 2. Λογαριασμοὶ ἐξόδων καὶ ἀποτελεσμάτων.
- Ὅμας 3. Λογαριασμοὶ ἐγκαταστάσεων.
- Ὅμας 4. Λογαριασμοὶ παρακαταθήκης (ἐγγυήσεις καὶ προκαταβολαί).
- Ὅμας 5. Λογαριασμοὶ ἀποθέματος (πρῶται ὕλαι, ἔτοιμα προϊόντα).
- Ὅμας 6. Λογαριασμοὶ κατασκευῆς (ἐργατικά).
- Ὅμας 7. Λογαριασμοὶ πιστώσεων.
- Ὅμας 8. Λογαριασμοὶ χρεῶν.
- Ὅμας 9. Λογαριασμοὶ διαθεσίμων (Ταμείον, Τράπεζαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΙ

Συγγραφεῖς τινες ἐπεδίωξαν νὰ δημιουργήσωσι μίαν μαθηματικὴν θεωρίαν τῆς Λογιστικῆς. Ὁ Giuseppe Furni εἰς τὸ ἔργον του «Trattato theorico pratico della vera Scrittura Doppia» (1790) ἐφαρμόζει πρῶτος τύπους ἀλγεβρικοὺς διὰ ν' ἀποδείξῃ σχέσεις ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν λογαριασμῶν.

Ὁ H. V. Popon τῷ 1888 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Traité de la Comptabilité générale», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀσχολεῖται μὲ τὴν μαθηματικὴν ἀπόδειξιν τῆς Λογιστικῆς. Φρονεῖ δὲ ὅτι ἡ Λογιστικὴ ἀνήκει εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας.

Ὁ Giovanni Rossi «Teoria matematica della Scrittura Doppia italiana» (Reggio nell'Emilia 1901), ἀποδεικνύει μαθηματικῶς τὴν Λογιστικὴν, λαμβάνων ὡς βάσιν τὴν ἐξίσωσιν $E - Π = K$ (Ἐνεργητικὸν μείον Παθητικὸν ἰσοῦται πρὸς τὸ Κεφάλαιον). Ἐξετάζει τὰς διαφοροὺς πράξεις τῆς οἰκονομικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐκφράζει μὲ ἐξισώσεις τὰς ἐπερχομένας μεταβολάς.

Ὁ Antonio Masetti εἰς τὸ ἔργον του «Sulla Teorica matematica del conto e dei metodi di scritture» ἀναπτύσσει ὅτι ὁ λογαριασμὸς εἶναι ἐν μαθηματικῶν στοιχείῳ, ἔχον ὡς προσορισμὸν ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὰς θετικὰς καὶ ἀρνητικὰς ἀξίας, ἐκφραζομένας εἰς ἀριθμοὺς καὶ ὅτι ἐπομένως πρέπει οὗτος νὰ ἐξηγητῆται, νὰ ἀναλύηται καὶ νὰ τακτοποιητῆται διὰ τῶν μαθηματικῶν νόμων.

Ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ τύπου $E - Π = K$ καὶ ἀναπτύσσει σειράν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουσι τὰς

σχέσεις μεταξύ τῶν διαφόρων σειρῶν τῶν πράξεων καὶ τῶν λογαριασμῶν.

Ἐπίσης, ὁ Schaer, τοῦ ὁποῖου τὴν θεωρίαν εἶδομεν ἄνωτέρω, ἀναπτύσσει καὶ αὐτὸς Μαθηματικὴν θεωρίαν τῶν λογαριασμῶν.

Ἐπίσης, ὁ Leautey κατατάσσει τὴν Λογιστικὴν εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'
ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο δίδομεν πλήρη εἰκόνα τοῦ λογαριασμοῦ, ἐξετάζοντες αὐτὸν τόσον ἀπὸ παραστατικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἐννοίας. Διότι φρονοῦμεν ὅτι ἐν τῷ λογαριασμῷ συνυπάρχουσιν αἱ ἀνωτέρω ἔννοιαι καὶ ἐπομένως ὁ ἐρευνητὴς πρέπει νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν του, προκειμένου περὶ ἐρεύνης τῶν λογαριασμῶν, ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας.

*
**

Ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀνασκοπήσεως προκύπτει ὅτι οἱ διάφοροι συγγραφεῖς λογιστικῶν ἔργων, ἐθεώρουν τὸν λογαριασμὸν ὡς πίνακα ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνεγράφετο ἡ κίνησις δεδομένου περιουσιακοῦ στοιχείου (παραστατικὴ ἄποψις τοῦ λογαριασμοῦ). Ἐν τούτοις οἱ συγγραφεῖς οὗτοι φαίνεται ὅτι διησθάνοντο τὴν οἰκονομικὴν ἔννοιαν τοῦ λογαριασμοῦ τὴν ὁποίαν μεταγενεστέρως διετύπωσε μετὰ τόσης βαθύτητος καὶ ἀκριβείας ὁ J. Dumarchey.

Πρὶν ἢ ἀναπτύξωμεν τὴν οἰκονομικὴν ἔννοιαν τοῦ λογαριασμοῦ, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ὀφείλομεν νὰ παραθέσωμεν, κατ' αὐτόν, δι' ὀλίγων τὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἐν τῇ λογιστικῇ ἡ τάξις (κλάσις) :

Ὅταν διάφορα ἀντικείμενα παρουσιάζουσι κοινὸν χαρακτηριστικόν, εὐρίσκονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, ἀποτελοῦσι μέρος ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συνόλου, τότε ἀνήκουσιν εἰς μίαν τάξιν, ἣς χαρακτηριστικὸν εἶναι ἐκεῖ-

νο τὸ ὁποῖον διακρίνει ἀλλήλων τὰ καθ' ἕκαστον ἀντικείμενα ἐξ ὧν ἀποτελεῖται αὕτη. Ἐπομένως εἰς τὴν τάξιν δέον νὰ περιληφθῶσιν ὅλα τὰ ἀντικείμενα τὰ παρουσιάζοντα τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν ἀποκλειομένων ταύτης τῶν λοιπῶν. Ἡ «τάξις» π.χ. τῶν πρώτων ἀριθμῶν δὲν περιλαμβάνει εἰμὴ ἀριθμοὺς καὶ μεταξὺ αὐτῶν μόνον τοὺς ἔχοντας τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι διαιροῦνται διὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ των καὶ τῆς μονάδος. Ἡ γενικὴ τάξις τῶν ἀριθμῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀριθμοὺς, ἀδιαφόρως ἂν οὗτοι εἶναι κλασματικοί, ἀκέραιοι, φανταστικοί.

Ὅταν λέγωμεν: ὁ Ἰωάννης εἶναι ἐργατικός, ἐπιμελής, εὐγενής, δὲν σημαίνει παρά, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐργατικῶν, ἐπιμελῶν εὐγενῶν ἀνθρώπων.

Τὸ κοινὸν ἐπομένως χαρακτηριστικὸν πολλῶν ὄντικειμένων ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸν κρῖκον τῆς ὑπαγωγῆς τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐν μιᾷ τάξει.

Ἡ ἐκλεκτικὴ φιλοσοφία ἔδωσε τὸν ἐξῆς ὄρισμόν τῆς τάξεως: «Ἡ ἐνότης ἐν τῇ πολλαπλότητι».

Ἡ τάξις δέον νὰ εἶναι ὁμοιογενὴς καὶ ἄρτια. Ὁμοιογενὴς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τὴν ἀποτελοῦσι, πρέπει νὰ παρουσιάζωσι τὸ χαρακτηριστικὸν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ὁποίου ἐξητάσθη ἡ τάξις, ἄρτια δέ, διότι οὐδὲν ἐκ τῶν στοιχείων τῶν παρουσιαζόντων τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῆ.

Εἰς ἐκάστην τάξιν θὰ διακρίνωμεν τὴν σύνθεσίν της, ἥτις δεικνύει τὴν περιεκτικότητα εἰς χαρακτηριστικὰ καὶ τὴν ἔκτασίν της, ἥτις δεικνύει τὸν ἀριθμὸν τῶν στοιχείων, τῶν περιλαμβανομένων ἐν τῇ τάξει.

Ἐστω α, β, γ, δ, διάφορα ἀπλᾶ χαρακτηριστικὰ μερικῶν ἀντικειμένων. Διὰ νὰ περιγράψωμεν ἓνα σύνθετον χαρακτηριστικόν, θὰ ἀναγράψωμεν τὰ ἀπλᾶ χαρακτηριστικὰ συνδεδεμένα (+). Τούτου τεθέντος, ἡ τάξις ἔχει ὡς διακριτικὸν τὸ $\alpha + \beta + \gamma + \delta$ καὶ θὰ συμπεριλάβῃ μόνον τὰ ἀντικείμενα, τὰ ἔχοντα τὰ τέσσαρα

ταῦτα χαρακτηριστικά ἢ ἓν ἢ περισσότερα ἐπὶ πλεόν.

Ἡ τάξις, ἡ ἔχουσα ὡς διακριτικὸν τὸ $\alpha + \beta + \gamma$ δὲν θὰ περιλάβῃ μόνον πάντα τὰ ἀντικείμενα τῆς προηγουμένης τάξεως, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ἅτινα φέρουσι μόνον τὰ χαρακτηριστικά σ, β, γ .

Ἡ τάξις, ἡ ἔχουσα ὡς διακριτικὸν $\alpha + \beta$, θὰ περιλάβῃ ἀφ' ἑνὸς ὅλα τὰ ἀντικείμενα, τὰ περιλαμβανόμενα εἰς τὰς δύο προηγουμένας τάξεις καὶ ἐπὶ πλεόν τὰ ἔχοντα τὰ χαρακτηριστικά α καὶ β .

Τέλος ἡ τάξις, ἡ ἔχουσα ὡς διακριτικὸν τὸ α , θὰ συμπεριλάβῃ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τὰ περιλαμβανόμενα εἰς τὰς τρεῖς ἄλλας καὶ ἐπὶ πλεόν ὅλα τὰ παρουσιάζοντα τὸ χαρακτηριστικὸν α .

Συμπεραίνομεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἕκτασις μιᾶς τάξεως εἶναι τόσον μικρότερα, ὅσον μεγαλειτέρα εἶναι ἡ σύνθεσις τῆς καὶ τὰνάπαλιν.

Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν, παραθέτομεν παράδειγμα τῆς ζωολογίας. Ἡ τάξις «ἵππος» ἔχει σύνθεσιν μεγαλειτέραν καὶ ἕκτασιν μικρότεραν τῆς τάξεως τῶν θηλαστικῶν. Ἡ αὐτὴ σχέσις ὑφίσταται διὰ τὰ θηλαστικά ὡς πρὸς τὰ σπονδυλωτά, ὡς καὶ διὰ τὰ σπονδυλωτά πρὸς τὴν τάξιν ὄλων τῶν Ζῶων καὶ ταύτης ἐν σχέσει πρὸς τὴν τάξιν ὄλων τῶν ὄντων, τῶν εὗρισκομένων ἐν τῇ ζωῇ.

Μία τάξις εἶναι τόσον γενικωτέρα, ὅσον μικρότεραν σύνθεσιν χαρακτηριστικῶν ἔχει, ἤτοι ὅσον μεγαλειτέραν ἕκτασιν.

Ἐστῶσαν δύο τάξεις. Ἐὰν τὸ διακριτικὸν τῆς μιᾶς περιλαμβάνῃ ὅλα τὰ χαρακτηριστικά, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἄλλης καὶ ἐπὶ πλεόν ἓν ἢ περισσότερα χαρακτηριστικά, λέγομεν ὅτι ἡ πρώτη τάξις εἶναι ὑποδιαίρεσις τῆς δευτέρας. Τὸ νὰ μεταβαίνωμεν ἀπὸ μίαν τάξιν εἰς τὰς ὑποδιαίρεσεις τῆς εἶναι πρῶξις συνθετικῆ, ἐνῶ τοῦναντίον τὸ νὰ ἐνώνωμεν μίαν ἢ περισσότερας τάξεις εἰς μίαν γενικὴν εἶναι πρῶξις ἀναλυτικῆ.

Αἱ ἀνωτέρω ἐκφράσεις (πρᾶξις συνδετική, πρᾶξις ἀναλυτική), ἀφορῶσι τὴν σύνθεσιν μιᾶς τάξεως, ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ τὰς χρησιμοποιήσωμεν ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν μιᾶς τάξεως, πρέπει νὰ τὰς ἀντιστρέψωμεν.

Δὲν θὰ κατορθώσωμεν ποτὲ νὰ ἐρευνήσωμεν τὰ φαινόμενα, παρ' ὅταν δυνηθῶμεν νὰ τὰ ταξινομήσωμεν.

Δι' ἓνα λοιπὸν πρωτογενῆ ὁ οὐρανὸς δὲν ἐνσαρκώνει παρὰ διεσκορπισμένον σωρὸν πλήρη φωτεινῶν σημείων. Δι' ἄνθρωπον ὅμως μορφωμένον, ὁ οὐρανὸς ἐνσαρκώνει ἀξιοθαύμαστον σειρὰν κόσμων, ἐξ ὧν ὁ καθεὶς ἔχει τὴν θέσιν καὶ τὸν σκοπὸν του, ὑποτεταγμένος ἱεραρχικῶς ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον, οἱ δορυφόροι εἰς τοὺς πλανήτας, οἱ πλανῆται εἰς τοὺς ἡλίους καὶ ἐκεῖνοι πάλιν πιθανὸν εἰς ἓν ἄστρον.

Κατὰ τὸν Paul de Jouvencel : Μόνον ἡ μελέτη τῆς τάξεως δύναται νὰ μιᾶς ὀδηγήσῃ ἀφεύκτως εἰς τὴν ἀλήθειαν, καθόσον ἀφορᾷ τὴν μελέτην τοῦ σύμπαντος, μιᾶς ὀδηγεῖ διὰ μιᾶς εἰς τὸ κέντρον τῶν πραγμάτων.

Συμφώνως πρὸς τὰ ἐκτεθέντα, ἡ τάξις δὲν εἶναι παρὰ σειρὰ ὄρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος εἶναι πολυπλοκώτερος τοῦ προηγουμένου καὶ ἀπλούστερος τοῦ ἐπομένου. Ἐὰν ὄθεν εἰς μίαν τάξιν ἕκαστος ὄρος γεννᾶται ἐκ τοῦ προηγουμένου, εἶναι φανερὸν ὅτι ἐὰν δοθῇ εἰς μόνος καὶ ὁ σταθερὸς λόγος ὄλων, ὀλόκληρος ἡ τάξις θὰ εἶναι δεδομένη.

Δύο κατ' ἀκολουθίαν ὑπάρχουσι τρόποι διὰ νὰ γνωρίσῃ τις μίαν τάξιν γεγονότων. Ὁ πρῶτος συνίσταται εἰς τὴν παρατήρησιν, ἀπαρίθμησιν καὶ τὸν προσδιορισμὸν ἐκάστου γεγονότος καὶ αὕτη ἡ ἐμπειρική μέθοδος. Ὁ δεύτερος τρόπος συνίσταται εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς σχέσεως τῶν γεγονότων καὶ τοῦ λόγου αὐτῶν. Διὰ τῆς τελευταίας ταύτης μεθόδου ὁ ἄνθρωπος π ρ ο β λ έ π ε ι. Εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος.

Ἄντικείμενον τῆς Λογιστικῆς εἶναι ἡ περιουσία ἀποτελουμένη ἐξ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ὡς οἰκονομικὸν ἀγαθὸν θεωρεῖται μία τάξις μονά-

δων αξίας. Μηχανή, οίκια, είναι τάξεις μονάδων αξίας παρουσιάζουσai ἀλλεπαλλήλως τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι ἔχομεν εἰσόδημα 10.000 δραμῶν, δὲν κάνομεν ἄλλο τι ἢ νὰ ὑποδεικνύωμεν ἓν σύνολον μονάδων αξίας ἔχον κοινὸν χαρακτηριστικόν. Ἐν μιᾷ λέξει, ἔχομεν μίαν τάξιν. Ἐὰν προσθέσωμεν ὅτι τὸ εἰσόδημά μας τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ 3.000 ὡς τόκον, 3.000 ὡς ἐνοίκιον καὶ ἀπὸ 4.000 ὡς κέρδη, εὐκόλως ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἡ τάξις εἰσόδημα ὑποδιηρέθη εἰς τρεῖς μικροτέρας τάξεις αἱ ὁποῖαι ἔχουσι μεγαλειτέραν σύνθεσιν καὶ μικροτέραν ἔκτασιν.

Μία πίστωση, ἓν χρῆος, μία δωρεά, δὲν εἶναι παρὰ τάξεις μονάδων αξίας.

Ἐν μιᾷ λέξει, κάθε λόγος, κάθε σκέψις ἔχουσα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως σχέσιν μὲ τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν σχηματισμὸν τάξεως μονάδων αξίας.

Κατὰ ταῦτα, λογαριασμὸς, ἐν τῇ *οἰκονομικῇ* του ἐννοίᾳ εἶναι «πᾶσα τάξις μονάδων αξίας».

Ἐκαστος λογαριασμὸς συνίσταται ἀπὸ *διακριτικὸν* ὅπερ εἶναι τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν καθέκαστα στοιχείων τῶν συγκροτουμένων τὴν τάξιν ἣν ἀπεκαλέσαμεν λογαριασμὸν, ὡς καὶ ἀπὸ *ἔκτασιν*, ἣτις εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποτελούντων στοιχείων.

Τὸ διακριτικὸν τοῦ λογαριαμοῦ εἶναι σταθερὸν καὶ ἀναλλοίωτον. Ἡ μεταβολὴ τοῦ διακριτικοῦ ἐνὸς λογαριαμοῦ δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς ἄλλον λογαριασμὸν, γενικωτέρου μὲν ἢ ἡ μεταβολὴ τοῦ διακριτικοῦ ἐμείωσε τὴν σύνθεσιν τοῦ λογαριαμοῦ, εἰδικωτέρου δὲ ἢ ἡ μεταβολὴ τοῦ διακριτικοῦ ἠῤῥξησε τὴν σύνθεσιν τοῦ λογαριαμοῦ.

Ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι ἔχομεν τὸν λογαριασμὸν « $\alpha + \beta$ », ὀρίζοντες ὅτι ἡ σύνθεσις του ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ α καὶ β καὶ θελήσωμεν νὰ δημιουργήσωμεν λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου ἡ σύνθεσις ἀποτελεῖται

ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν α , β καὶ γ , τότε δὲν δυνάμεθα παρουσιακὸν στοιχεῖον παρουσιάζον τὰ χαρακτηριστικὰ α καὶ β , νὰ περιλάβωμεν εἰς τὸν λογαριασμὸν « $\alpha + \beta + \gamma$ » διότι ὁ τελευταῖος ἔχει μεγαλειτέραν σύνθεσιν ἀλλὰ μικροτέραν ἔκτασιν τοῦ πρώτου. Ἀπεναντίας ὁ λογαριασμὸς « $\alpha + \beta + \gamma$ » δύναται νὰ περιληφθῆ εἰς τὸν λογαριασμὸν « $\alpha + \beta$ », ὅστις εἶναι γενικώτερος.

Ὁ λογαριασμὸς ὅμως, πλὴν τῆς οἰκονομικῆς του ἀπόψεως, δύναται νὰ ἐξετασθῆ καὶ ἀπὸ παραστατικῆς τοιαύτης.

Λογαριασμὸς ἐν τῇ *παραστατικῇ* του ἐννοίᾳ εἶναι, καθ' ἡμᾶς, «ὁ πίναξ ἐν τῷ ὁποίῳ εἰκονίζεται ἡ κίνησις καὶ ἡ θέσις δεδομένης τάξεως μονάδων ἀξίας».

Ἡ Λογιστικὴ εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιστήμη τῶν τάξεων μονάδων ἀξίας (λογαριασμῶν).

(1) Ὁ J. Dumarchey μειονεκτῶν κατὰ τὴν γνώμην μας, δὲν κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τῆς οἰκονομικῆς καὶ παραστατικῆς ἐννοίας τοῦ λογαριαμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΕΝΝΟΙΑ ΧΡΕΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΣΕΩΣ

Πολλοὶ Συγγραφεῖς οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔδωσαν εἰς τοὺς ὄρους «Χρέωσις» καὶ «Πίστωσις», θεωροῦντες τὸν μὲν πρῶτον ὡς τὸ ἀριστερὸν μέρος διστήλου πίνακος, τὸ δὲ δεύτερον ὡς τὸ δεξιόν.

Συγγραφεῖς τινες ὡς ὁ Gomberg, ἐθεώρουν τοὺς ὄρους τούτους ὡς δύο σημεῖα, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἐδείκνυε τὴν ἀφετηρίαν τῆς κινήσεως δεδομένης ἀξίας, τὸ δ' ἕτερον τὸ τέρμα τῆς κινήσεως ταύτης.

Πρῶτος ἐξ ὅλων ὁ Em. Pisanì διαισθανόμενος τὴν οἰκονομικὴν ἔννοιαν τῶν ὄρων, προέτεινε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὄρου «χρέωσις» διὰ τοῦ ὄρου «ἐπιβάρυνσις» καὶ τοῦ ὄρου «Πίστωσις» διὰ τοῦ ὄρου «Ἀπαλλαγὴ», χωρὶς ὅμως νὰ δώσῃ σχετικὴν δικαιολογίαν.

Φαίνεται ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ Pisanì προταθέντες ὄροι, οἱ μεταφορικὴν σήμερον ἔχοντες ἔννοιαν, εἶχον κατ' ἀρχὴν τὴν ἔννοιαν τῆς φυσικῆς οὕτως εἰπεῖν ἐπιβαρύνσεως καὶ ἀπαλλαγῆς. Ὁ κάτοχος λ.χ. χρυσοῦ εὐρίσκειται φυσικῶς ἐπιβαρυνόμενος, εὐθύς δὲ ὡς μετεβίβαζε τοῦτον ἀπηλλάσσετο αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀπλὴν ταύτην σκέψιν «Πᾶς ὁ λαμβάνων ἐπιβαρύνεται μὲ τὸ βάρος τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ ἀντικείμενον καὶ πᾶς ὁ δίδων» ἀπαλλάσσεται (τοῦ φυσικοῦ βάρους).

Ἐν τῇ ἐξελίξει οἱ ὄροι οὗτοι ἀπέκτησαν μεταφορικὴν ἔννοιαν.

Σήμερον ὅταν χρεώσωμεν πρόσωπόν τι δεικνύομεν ὅτι τὸ πρόσωπον ἐπιβαρύνεται, ἔχει ὑποχρέωσιν, τοῦ ἐπιβάλλεται νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ληφθέν. Τὸ πρόσωπον τὸ λαμβάνον τότε μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐπιβαρυνθῇ, ὅσα-

κίς τοῦ δίδεται τι ὡς δωρεά, διότι τότε δὲν ὑποχρεοῦται πρὸς ἐπιστροφήν.

Ἡ ἐπιβάρυνσις ἐπομένως ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἐπιστροφήν.

Ἡ ἐπιχείρησις προικοδοτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς ἢ τῶν τρίτων πρέπει μὲ τὸ ποσὸν τῆς προικοδοτήσεως νὰ ἐπιβρυνθῆ, ἀπαλλασσομένη διὰ τὰς ἀπολήψεις τοῦ ἐπιχειρηματίου ἢ διὰ τὰ πρὸς τρίτους δάνεια, ὅτε τὸ βάρος θὰ μετατεθῆ εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν ἢ εἰς τοὺς τρίτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΘΕΩΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν θεωριῶν περὶ λογαριασμῶν εἶναι αἱ προσωπικαὶ καὶ ἐξ' αὐτῶν ἡ «Geschäftstheorie» καὶ αἱ ὑλιστικαί, ἐκ τούτων δὲ πάλιν ἡ «Zwei-Konten-Theorie». Αἱ μαθηματικαὶ θεωρίαι ἔρχονται εἰς δευτέραν σειρὰν μὲ ὀλιγωτέρους καὶ οὐχὶ σημαίνοντας ὁπαδοὺς.

Κατωτέρω ἐξετάζομεν ἐκάστην τῶν ἀνωτέρω θεωριῶν, ἵνα καταδείξωμεν τὴν ἀξίαν αὐτῶν.

Ἡ «Geschäftstheorie» βασιίζεται ἐπὶ τῆς διακρίσεως ἐπιχειρήσεως καὶ ἰδιοκτῆτου τῆς, γεγονότος ἀνταποκρινομένου πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ ἐπιχειρήσις ἔχει ἰδίαν ὄντοτητα, ἀνθυπαρξίαν συναλλασσομένην ὡς πρόσωπον ἀνεξάρτητον τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς.

Ἡ θεωρία αὕτη παραδέχεται μίαν κατηγορίαν λογαριασμῶν, τοὺς τοῦ Ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ Παθητικοῦ. Ἐπομένως, ὁ ἰσολογισμὸς κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ Ἐνεργητικὸν καὶ Παθητικόν, μὴ ὑφισταμένης καθαρᾶς θέσεως. Τὸ Ἐνεργητικὸν θὰ περιλαμβάνη παντοειδεῖς ἀξίας καὶ ἀπαιτήσεις, ἀδιαφόρως τοῦ ἂν αὐταὶ στρέφονται κατὰ τρίτων ἢ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀσχέτως ἂν πρόκηται περὶ ὑποχρεώσεων πρὸς τρίτους ἢ πρὸς αὐτὸν τὸν ἰδιοκτῆτην.

Ὁ τελευταῖος θεωρεῖται κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὡς π ι σ τ ω τ ῆ ς διὰ τὸ χορηγηθὲν Κεφάλαιον, ὡς καὶ διὰ τὰ πραγματοποιηθέντα Κέρδη καὶ ὡς χ ρ ε ὡ σ τ ῆ ς διὰ τὰς ἐπενεχθείσας Ζημίας.

Ἡ Zwei-Konten-Theorie («Θεωρία τῶν δύο λογαριασμῶν») βασιίζεται ἐπὶ τῆς διακρίσεως τοῦ ἰ δ ἰ ο υ κ ε-

φαλαίου ἐνὸς οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ πάντων τῶν λοιπῶν στοιχείων ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν (διάφοροι ἀξίαι, ἀπαιτήσεις κατὰ τρίτων, ὑποχρεώσεις πρὸς τρίτους) τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου, ἀναχωροῦσα ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πλὴν τῶν ἀνταλλαγῶν, ὅτε δὲν λαμβάνει χώραν παρ' ἀπλῆ μετακίνησις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων, παρατηρεῖται ἀνάλογος ἀλλοίωσις τοῦ ἰδίου κεφαλαίου καὶ ἐκ παραλλήλου τῶν διαφόρων περιουσιακῶν στοιχείων.

Πλὴν τῆς «Geschäftstheorie», ἀνεπτύχθησαν καὶ ἄλλαι προσωπικαὶ θεωρίαι, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον, θεωροῦσι τὸν ἰδιοκτητήν τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς Κεφαλαιοῦχος, ἔχοντα ἐπομένως θέσιν πάντοτε εἰς τὸ Παθητικὸν τοῦ Ἴσολογισμοῦ.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθεισῶν θεωριῶν καταφαίνεται ἡ ἀναρχία, ἣτις διέπει τὰς γνώμας τῶν διαφόρων συγγραφέων λογιστικῶν ἔργων.

Αἱ προσωπικαὶ θεωρίαι, αἱ ἀναγνωρίζουσαι τὸν κεφαλαιοῦχον ὡς ἀείποτε πιστωτήν, δὲν λαμβάνουσι ὑπ' ὄψιν τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ Ἐνεργητικὸν ἰσοῦται πρὸς τὸ Παθητικόν, ὅτε τὰ ὑπάρχοντα τῆς Ἐπιχειρήσεως ὀφείλονται εἰς τοὺς τρίτους, καὶ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ Ἐνεργητικὸν εἶναι μικρότερον τοῦ Παθητικοῦ, ὅτε ἡ Ἐπιχείρησις ὀφείλει πλείοτερα τῶν ὄσων κέκτηται.

Ἄλλὰ καὶ ἡ «Geschäftstheorie» προέβλεψε μὲν ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης τῆς Ἐπιχειρήσεως δύναται νὰ εἶναι ὅτε μὲν χρεώστης ἢ πιστωτὴς αὐτῆς, ὅτε δὲ οὔτε χρεώστης οὔτε πιστωτὴς, ἀναλόγως τοῦ ἐὰν τὸ Παθητικὸν θὰ εἶναι μεγαλύτερον τοῦ Ἐνεργητικοῦ ($\Pi > E$), τὸ Ἐνεργητικὸν μεγαλύτερον τοῦ Παθητικοῦ ($E > \Pi$), ἢ ὅταν τὸ Ἐνεργητικὸν ἰσοῦται πρὸς τὸ Παθητικόν ($E = \Pi$), δὲν φαίνεται ὅμως λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὸ ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς Ἐπιχειρήσεως δυναμένου νὰ μεταβληθῇ ἀπὸ πιστωτοῦ εἰς χρεώστην, εἶναι περιορισμένη, διότι αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς οἰκονομικῆς μορφῆς τῆς Ἐπιχειρήσεως.

(Ἀτομικὴ Ἐπιχείρησις, Ὁμόρρυθμος, Ἐτερόρρυθμος, Ἀνώνυμος, Συμμετοχικὴ καὶ Συνεργατικὴ Ἐταιρεία).

Καὶ ἡ «Zwei-Konten-Theorie» πάλιν δὲν ἔχει γενικὴν ἐφαρμογὴν, διότι περιλαμβάνει τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς στερουμένας ἰδίου κεφαλαίου, τοιαῦται δὲ ἀφθινοῦσι.

Νομίζομεν ὅτι ἡ θεωρία τῶν λογαριασμῶν διὰ τὴν νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς θετικὴ θὰ πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη ταξινόμησις νὰ εἶναι πλήρης.

Τοιαύτην ὁμως θεωρίαν ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν εὐρίσκομεν εἰς ὀλόκληρον τὴν προσηγηθεῖσαν παράταξιν ἔννοιῶν καὶ ἀντιλήψεων, φρονοῦμεν δὲ ὅτι τὴν θετικὴν θεωρίαν τῶν λογαριασμῶν ὀφείλει τις νὰ τὴν στηρίξῃ ἐπὶ τῶν κάτωθι συλλογισμῶν.

*
* *

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κατ' ἀρχὴν μία καὶ μόνη κατηγορία λογαριασμῶν ὑπάρχει: **προσωπικοὶ** λογαριασμοί, ἐκφράζοντες τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων προσώπων (φυσικῶν καὶ νομικῶν) σχέσεις. Τὸ τοιοῦτον καθίσταται εὐχερῶς ἀντιληπτὸν ἐάν τις ἐξετάσῃ **κεχωρισμένως** τὸν χρηματοδότην, τὸν ἐπιχειρηματίαν καὶ τὴν ἐπιχείρησιν, ἐμβαθύνῃ εἰς τὰς ἐννοίας ταύτας καὶ μελετήσῃ τὰς μεταξὺ αὐτῶν ὑφισταμένας σχέσεις.

Ἡ **Ἐπιχείρησις** εἶναι ὀργάνωσις πρὸς πραγματοποίησιν οἰκονομικῶν συναλλακτικῶν πράξεων, ἀνεξαρτήτων μὲν, ἀλλὰ σχετικῶν ταυτοχρόνως πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔχουσῶν ὡς σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν προϊόντος, ἔχοντος μεγαλειτέραν ἀξίαν τῶν χρησιμοποιηθεισῶν δαπανῶν, δηλαδὴ κέρδος ποῦ πρόκειται νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς διεξάγοντας τὴν ἐπιχείρησιν (Stalmitzer).

Κατὰ τὸν Sombart, ἡ ἐπιχείρησις εἶναι ἡ κεφαλαιοκρατικὴ μορφή τῆς οἰκονομικῆς δράσεως. Κατὰ τὸν αὐτόν, ἐκεῖνο ποῦ κυρίως χαρακτηρίζει τὴν ἐπιχείρησιν εἶναι ὅτι εἰς αὐτὴν ἡ οἰκονομικὴ ἐνέργεια καθίσταται ἀνεξάρτητος τῶν προσώπων ποῦ τὴν ὀργανώνουν

καὶ τὴν διευθύνουν, ἢ οἰκονομικὴ ἐνέργεια καθίσταται αὐτοτελὴς καὶ ἀπρόσωπος, ἀντικειμενικὴ.

Καὶ ὁ Leroy-Beaulieu λέγει τὰ ἐξῆς περὶ ἐπιχειρήσεως: ἡ πρόσδος τῆς παραγωγῆς δὲν εἶναι δυνατὴ εἰμὴ μόνον δι' ὀργανώσεως, ποὺ νὰ ἐπιτρέπη εἰς τὰς ἀνωτέρας εὐφυΐας καὶ εἰς τὰς ἐνεργητικωτέρας θελήσεις νὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγικὴν των δρᾶσιν, θέτουσαι ἐκποδῶν τοὺς πεπαλαιωμένους καὶ ἀνικάνους καὶ αὐτοτελεῖς παραγωγοὺς καὶ μεταβάλλουσαι αὐτοὺς εἰς ὄργανά τους». (1)

Ἐκ τῆς ἀποφάσεως ἐξεταζομένη ἡ **ἐπιχειρήσις** εἶναι μία **ὀντότης μὲ οἰκονομικὴν αὐτοτέλειαν**, εὐρισκομένη ὅμως εἰς στενωπὴν σχέσιν μετὰ τοῦ Ἰδιοκτῆτος τῆς, τοῦ Ἐπιχειρηματίου.

Ὁ «Ἐπιχειρηματίας» εἶναι ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ δρᾶσις του κυρίως συνίσταται α) εἰς τὴν διάθεσιν τῶν περιουσιακῶν στοιχείων πρὸς διεξαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας καὶ β) εἰς τὴν ἐπιδίωξιν δι' αὐτῆς κέρδους. Ὁ ἐπιχειρηματίας διακρίνεται τοῦ κεφαλαίου (*), διότι ἐνδέχεται νὰ μὴ ἔχη ἴδια κεφάλαια, διακρίνεται δὲ τοῦ ἐργάτου διότι φέρει τοὺς κινδύνους τῆς ἐπιχειρήσεως (Γ. Χαριτάκης).

Οἱ «χρηματοδότης» τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι «τὰ πρόσωπα τὰ παρέχοντα ἐν τῇ ἐπιχειρήσει τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα πρὸς διεξαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς τῆς λειτουργίας.

Ἀποκρυσταλουμένης οὕτω τῆς ἀνωτέρω διακρίσεως ἐρωτᾶται, ποῖαι αἱ μεταξὺ ἐπιχειρήσεως, ἐπιχειρηματίου καὶ χρηματοδότου σχέσεις.

Μεταξὺ Ἐπιχειρήσεως καὶ Χρηματοδοτῶν, λογιστικῶς καὶ κατὰ τὰς πλείστας τῶν ἀναπτυχθεισῶν θεωριῶν, ὑπάρχει ἡ σχέσις ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ ὀφειλέτου

(1) Γ. Χαριτάκης σελ. 43 Τεύχος Γ'

(2) Ὁ πρῶτος ὅστις διέκρινε τὸν ἐπιχειρηματίαν τοῦ κεφαλαιούχου εἶναι ὁ J. B. Say.

καὶ δανειστοῦ (ιδιότυπος χρεώστης ἢ ιδιότυπος δανειστής) ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐὰν συμπίπτωσιν ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ χρηματοδότης καὶ ἐπιχειρηματίας, ὁ τόκος ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ κέρδους. Θὰ ἦτο παράλογον ὁ ἐπιχειρηματίας-χρηματοδότης νὰ καρποῦται κέρδος καὶ τόκον, ὡς ἰσχυρίζονται ἐν τῇ πράξει καὶ δέχονται οἰκονομολόγοι τινές. Ἄλλωστε, τοιοῦτόν τι ἐν τῇ πραγματικότητι εἶναι ἀδύνατον, διότι, λογιζομένου τόκου, ἐπέρχεται αὐτομάτως μείωσις τοῦ καθαρῶν κέρδους κατ' ἴσον ἀκριβῶς ποσὸν πρὸς τὸν τόκον ἢ αὔξεισις τῆς καθαρᾶς ζημίας κατὰ τὸ αὐτὸ πάντοτε ποσόν.

Μεταξὺ ἐπιχειρήσεως καὶ ἐπιχειρηματίου ὑπάρχει σχέσις, οἷα ὑφίσταται μεταξὺ Ταμίου καὶ τοῦ Ἐντολέως του. Ὅπως Ταμίας, εἰς ὃν ἔχει ἀνατεθῆ ἢ πληρωμὴ διαφόρων δικαιούχων καὶ εἰς ὃν ἔχει παραδοθῆ πρὸς τοῦτο ἀνεπαρκῆς χρηματικὸν ποσόν, θ' ἀξιώση πρὸς ἱκανοποίησιν ὅλων τῶν δικαιούχων, ὅπως ὁ ἔντολεύς του τοῦ καταβάλλει καὶ τὸ ἐλλεῖπον ποσόν, οὕτω καὶ ἡ ἐπιχείρησις, εἰς ἃς περιπτώσεις εὐρεθῆ ἐν ἀδυναμίᾳ ἱκανοποίησεως τοῦ συνόλου τῶν πιστωτῶν της, θ' ἀξιώση τὴν πρὸς αὐτὴν καταβολὴν συμπληρωματικοῦ ποσοῦ παρὰ τοῦ ἐντολέως της (Ἐπιχειρηματίου), ὅστις φέρων οὕτω τὸν κίνδυνον διὰ τὰς ζημίας ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῶν κερδῶν.

Πρέπει ὁμως ἐνταῦθα νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ οἰκονομικαὶ μορφαὶ τῆς ἐπιχειρήσεως, διότι ἀνάλογος θὰ εἶναι καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἐπιχειρηματίου πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν. Οὕτω λ.χ. ὁ μέτοχος, συμφώνως τῇ οἰκονομικῇ ἐννοίᾳ τῆς Ἀνωνύμου Ἐταιρείας, δὲν εὐθύνεται παρὰ μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς εἰσφορᾶς του. (Αὕτη εἶναι ἡ σχέσις μετόχου πρὸς τὴν ἀνώνυμον Ἐταιρείαν).

Ἐντεῦθεν πρόδηλον ὅτι :

- α) Ἡ Ἐπιχείρησις εἶναι χρεώστης διὰ τὰ χορηγηθέντα ὑπὸ τῶν χρηματοδοτῶν κεφάλαια.
- β) Οἱ Χρηματοδότης, πιστῶται αὐτῆς.
- γ) Ὁ δὲ Ἐπιχειρηματίας χρεώστης μὲν τῆς Ἐπι-

χειρήσεως διὰ τὸ ποσὸν τῶν ζημιῶν καὶ ἐξόδων, πιστωτῆς δὲ διὰ τὸ ποσὸν τῶν κερδῶν. Ἐνίοτε ὅμως δι' ὠρισμένον ποσὸν ἐκ τῶν κερδῶν καθίσταται ἰδιότυπος δανειστής (Ἀποθεματικὸν Κεφάλαιον). δ) Μεταξὺ τῶν τρίτων χρεωστῶν καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπάρχει σχέσις ὀφειλέτου καὶ δανειστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Εἶδομεν εἰς τὸ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ λογαριασμοῦ κεφάλαιον τὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἐν τῇ Λογιστικῇ ἡ τάξις (Κλάσις).

Ἐνταῦθα θὰ πειραθῶμεν νὰ κρίνωμεν τὰς ταξινομήσεις, αἷς ἐνήργησαν οἱ διάφοροι συγγραφεῖς.

Οἱ ὀπαδοὶ τῶν πέντε λογαριασμῶν (cinquecontistes) διέκριναν αὐτοὺς εἰς δύο τάξεις :

A) Γενικῶν λογαριασμῶν καὶ

B) Ἰδιαιτέρων ἢ Προσωπικῶν λογαριασμῶν.

Ὡς **Γενικοὺς** λογαριασμοὺς, ἐχαρκτήρισαν τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὸν ἐπιχειρηματίαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λογαριασμῶν τούτων ποικίλλει κατὰ συγγραφέα, μὴ ὑπάρχοντος σταθεροῦ κριτηρίου διακρίσεως. Οἱ συνηθέστεροι τῶν Γενικῶν λογαριασμῶν κατ' αὐτοὺς εἶναι : «Γενικὰ Ἐμπορεύματα», «Ταμεῖον», «Γραμμάτια Εἰσπρακτέα», «Γραμμάτια Πληρωτέα», «Κέρδη καὶ Ζημῖαι», «Κεφάλαιον» καὶ «Ἐπιπλα».

Ὡς **Προσωπικοὺς** ἢ Ἰδιαιτέρους, ἐχαρκτήρισαν τοὺς λογαριασμοὺς, τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τρίτους.

Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ταξινομήσεως δύνανται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι α) Οἱ ἀποκληθέντες «Γενικοὶ λογαριασμοί», μὴ παρουσιάζοντες τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς λειτουργίας τῶν εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις, δὲν εἶναι γενικοί. Τὰ Ἐμπορεύματα π.χ. ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐμπορικῶν ἀποκλειστικῶς Ἐπιχειρήσεων, β) Κακῶς πολλοὶ προσωπικοὶ λογαριασμοὶ (Κεφάλαιον, Γραμμάτια Πληρωτέα), περιλαμβάνονται εἰς τοὺς Γενι-

κούς, ἐνῶ θὰ ἔδει νὰ περιληφθῶσιν εἰς τοὺς Προσωπικοὺς καὶ γ) Αἱ προαναφερθεῖσαι ὑποδιαιρέσεις τῆς ταξινομήσεως «Γενικοὶ Λογαριασμοὶ» δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς, ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὶ ν ἐς⁽¹⁾ διέκριναν τοὺς λογαριασμοὺς εἰς :

1) Λογαριασμοὺς Κεφαλαίου.

2) Λογαριασμοὺς Ἀξιῶν:

Α) Παγίων ἢ Ἀκινητοποιηθεισῶν (Ἀξιῶν δηλ. συντελουσῶν εἰς τὴν παραγωγὴν νέας ἀξίας, ἄνευ μεταβολῆς τῆς οὐσίας αὐτῶν, π. χ. Μηχαναί, Ἐργαλεῖα κλπ. χρησιμευσῶν εἰς πλείονας παραγωγικὰς πράξεις).

Β) Κυκλοφορουσῶν (Ἀξιῶν δηλ. αἷτινες συντελοῦσι διὰ τῆς μεταποιήσεώς των εἰς τὴν παραγωγὴν νέας ἀξίας π. χ. Πρώτη ὕλη πρὸς παρασκευὴν βιομηχανικοῦ προϊόντος καὶ χρησιμευσῶν διὰ μίαν μόνον παραγωγικὴν πράξιν).

Τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑποδιαιροῦσιν εἰς :

α) Λογαριασμοὺς Διαθεσίμων ἀξιῶν (διαθεσίμων πρὸς ἐνέργειαν καὶ διακανόνησιν τῶν συναλλαγῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς π. χ. Χρήματα μετρητά, Καταθέσεις ἐν ὄψει καὶ γενικῶς Πιστωτικοὶ Τίτλοι, διδόμενοι πρὸς διακανονισμόν λογαριασμοῦ τινος).

β) Λογαριασμοὺς Ἐξαργυρωσίμων ἀξιῶν (δηλ. πραγματοποιηθησομένων μετὰ τι χρονικὸν διάστημα, διὰ τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς εἰς διατεθείσας ἀξίας, ὑποδιαιρουμένων εἰς «Ἐμπορευσίμους» ὡς εἶναι τὰ Ἐμπορεύματα καὶ οἱ διάφοροι τίτλοι καὶ εἰς «Διαθεσίμους» ἀξίας, ὡς αἱ ὕλαι ὑπὸ κατασκευῆν).

3) Λογαριασμοὺς Ἀποτελεσμάτων (ἀνήκοντας καὶ τούτους εἰς τὸν Ἐπιχειρηματίαν, ἀλλὰ καὶ δια-

(¹) Στφ. Κ. Παπαϊωάννου «Σύστημα Λογιστικῆς Θεωρητικῆς καὶ Ἐφηρμοσμένης», ἀκολουθῶν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν ταξινόμησιν τῶν Leautey et Guilbaut.

κρινόμενους ἀπὸ τοὺς λοιποὺς λογαριασμοὺς αὐτοῦ, λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας φύσεώς των) :

4) Λογαριασμοὺς Προσωπικοὺς :

A) Χρεωστικούς :

α) Βραχυπροθέσμους και

β) Μακροπροθέσμους.

B) Πιστωτικούς : Ὅμοίως

α) Βραχυπροθέσμους και

β) Μακροπροθέσμους.

5) Λογαριασμοὺς Τάξεως και Μεθόδου (;)

Οἱ τὴν ταξινομήσιν ταύτην δεχόμενοι θεωροῦσι: 1) ὡς ἀνήκοντας εἰς τὴν τάξιν τῶν λογαριασμῶν τοῦ Κεφαλαίου τὸν Κεφαλαιῶχον (ιδιότυπον χρηματοδότην τῆς Ἐπιχειρήσεως), ὃν διακρίνουσιν ἀπὸ τὸν Ἐπιχειρηματίαν, ὅστις συνδράζων μεθ' οἰασδήποτε ἐργασίας τὰ ὑπὸ τοῦ Κεφαλαιούχου χορηγηθέντα Κεφάλαια, ἀπὸ νεκρὰ και ἄγωνα, καθιστᾷ αὐτὰ κυκλοφοροῦντα, χρήσιμα και παραγωγικά και ἀπὸ τοὺς Τρίτους πιστωτὰς τῆς Ἐπιχειρήσεως. 2) Τοὺς λογαριασμοὺς Ἀξιῶν, ὡς ἀνήκοντας εἰς τὸν Ἐπιχειρηματίαν. 3) Τοὺς λογαριασμοὺς Ἀποτελεσμάτων, ὡς ἀνήκοντας εἰς τὸν Ἐπιχειρηματίαν, ἀλλ' ὡς ἀποτελοῦντας ἰδίαν τάξιν. 4) Τοὺς λογαριασμοὺς Προσώπων, ὡς περιλαμβάνοντας τοὺς τρίτους. 5) Τοὺς λογαριασμοὺς Τάξεως και Μεθόδου, ὡς διαμέσους μεταξὺ τῶν λογαριασμῶν, χρησιμεύοντας πρὸς διακανόνισιν τῶν λογιστικῶν ἐγγραφῶν, ὡς λέγουσι, οὕτως ὥστε νὰ ἐκφράζωσιν αὐται, διαρκῶς και ἐπακριβῶς τόσον ἀπὸ οἰκονομικῆς ὅσον και ἀπὸ Λογιστικῆς ἀπόψεως, τὰς κινήσεις αἵτινες ἐπέρχονται εἰς τὰς ἀξίας διὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς και τὰ ἀποτελέσματα τῶν κινήσεων τούτων, ὑποδιαιρούμενοι εἰς Στατιστικούς, Ἀναπληρωτικούς, Ἀναβλητικούς, Διακανονιστικούς και Συγκεντρωτικούς (!)

Οἱ «Στατιστικοὶ» ἀποσκοποῦν τὴν παροχὴν στατιστικῶν πληροφοριῶν.

Οἱ «Ἀναπληρωτικοὶ» ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἀνα-

πλήρωσιν λογαριασμοῦ τινος, μὴ δυναμένου δι' οἰονδήποτε λόγον νὰ λειτουργήσῃ ἔν τινι περιστάσει (Ἀποθεματικὸν Κεφάλαιον ἀντὶ τοῦ Κεφαλαίου).

Οἱ «Ἀναβλητικοὶ» ἀποσκοποῦν τὴν εἰς τὸ μέλλον ὀριστικὴν διακανόνισιν τῶν λογαριασμῶν συμφώνως πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Οἱ «Διακανονιστικοὶ» ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς καταστάσεως τῆς πηγαζούσης ἐκ τῶν λογαριασμῶν πρὸς τὴν ἐκ τῆς πραγματικῆς θέσεως ἐνδεικνυομένην.

Τέλος οἱ «Συγκέντρωτικοὶ» ἀποσκοποῦντες τὴν συγκέντρωσιν ὁμοειδῶν λογαριασμῶν διὰ πληρεστέρας πληροφορίας (Γενικὰ Ἔξοδα κλπ.)

Παρατηρῶν τις προσεκτικῶς τὴν προεκταθεῖσαν ταξινόμησιν, θὰ τοῦ γεννηθῶσιν μερικαὶ ἀπορίαι: Ἄφοῦ εἶναι παραδεκτὴ ἡ ὑπαρξὶς τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς ἀνεξαρτήτου οἰκονομικοῦ ὄργανισμοῦ, διατί δὲν χρεοῦται αὕτη ἀλλ' ὁ ἐπιχειρηματίας; Καὶ διατί οἱ ἀποτελεσματικοὶ λογαριασμοὶ ἐκπροσωποῦντες τὸν Ἐπιχειρηματίαν πρέπει νὰ ἀποτελέσωσι ἰδίαν τάξιν ἀφοῦ εἶναι ὑποδιαιρέσεις τῆς γενικῆς τάξεως τῶν π ρ ο σ ω π ι κ ῶ ν λογαριασμῶν; Εἶναι ὀρθὸν ὅμως καὶ τὰ γενικὰ ἔξοδα νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διατεθειμένων ἀξιῶν εἰς ἣν μόνον δύναται νὰ περιληφθῶσιν τὰ εἰδικὰ ἔξοδα δι' ὧν ἐπαυξάνει ἡ ἀρχικὴ τιμὴ οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ;

Ἄν ἐξετάσωμεν τὴν ταξινόμησιν τῶν λοιπῶν Συγγραφῶν θὰ ἴδωμεν ὅτι ο ἰ π ε ρ ι σ σ ὄ τ ε ρ ο ι διακρίνουσι τοὺς λογαριασμοὺς εἰς:

1) Ἀξιῶν (κινήτων ἢ ἀκινήτων).

2) Προσωπικῶν (Χρεωστῶν-Πιστωτῶν-Κεφαλαιούχου).

3) Ἀποτελεσματικῶν ἢ καθαρᾶς περιουσίας (θέσεως) κέρδη, ζημίαι, ἔξοδα, ὡς ἀποτελοῦντας εἴτε ἰδίαν τάξιν λογαριασμῶν εἴτε ὡς ὑποδιαιρέσεις τοῦ κεφαλαίου.

Οὗτοι ὅμως δὲν προβλέπουσι τὴν ὑπαρξὶν λογαριασμῶν ἀ σ χ ἔ τ ω ν πρὸς τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς διακρίνουσι τὰς ἀξίας ἐπὶ τῇ βίασει τῆς ὑπὸ τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης καθιερωθείσης διαιρέσεως μόνον εἰς κινήτας καὶ ἀκινήτους, μὴ ἐπιτυχάνοντες στατιστικὰς πληροφορίας μεγάλης σπουδαιότητος, ἃς χορηγεῖ ἡ διάκρισις τῶν ἀξιῶν εἰς ἀκινήτοποιηθείσας, κυκλοφορούσας κ.λ.π.

Οἱ ἀποτελεσματικοὶ λογαριασμοὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀποτελοῦντες ἰσύτιμον κατηγορίαν λογαριασμῶν ἀλλ' οὔτε καὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ κεφαλαίου, λογαριασμοῦ, ἐκπροσωποῦντος τὸν ἰδιοκτήτην-χρηματοδότην μὴ δικαιούμενον κερδῶν. Τὰ κέρδη ἀνήκουσι μόνον εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης.

Ὁρθότερα, φρονοῦμεν, θὰ ἦτο ἡ διαίρεσις εἰς λογαριασμοὺς **οὐσιαστικοὺς** ἀφορῶντας τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ εἰς **πλασματικοὺς** δημιουργουμένους διὰ λόγους καθαρῶς στατιστικῶν οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἐξασκοῦντας ἐπ' αὐτῆς.

Οἱ οὐσιαστικοὶ εἶναι καθαρῶς Π ρ ο σ ω π ι κ ο ἱ λογαριασμοὶ ἀποτελοῦντες τέσσαρας μεγάλας τάξεις ὅσα εἶναι καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει μετέχοντα κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις πρόσωπα.

1η Τάξις: «Λογαριασμοὶ τῆς Ἐπιχειρήσεως (ἀξίαι, πράγματα)».

2α Τάξις: «Λογαριασμοὶ τοῦ Ἐπιχειρηματίου (κέρδη, Ἀποθεματικά, ζημίαι, ἔξοδα)».

3η Τάξις: «Λογαριασμοὶ τῶν Χρηματοδοτῶν τῆς ἐπιχειρήσεως (τρίτοι, ἰδιοκτῆτης)».

4η Τάξις: «Λογαριασμοὶ τῶν τρίτων ὀφειλετῶν τῆς ἐπιχειρήσεως».

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ (ΑΞΙΩΝ) (1)

Ἡ τάξις αὕτη ὀρθὸν θὰ ἦτο νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς τὰς κάτωθι:

(1) Ἐν προκειμένῳ κάμνομεν τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Στ. Παπαϊωάννου καὶ Leautey et Guilbault ταξινόμησιν τῶν λογαριασμῶν ἣν παρεθέσαμεν ἐν τοῖς προηγούμενοις.

- A) Παγίων ἢ Ἀκίνητοποιηθεισῶν ἀξιῶν.
 B) Κυκλοφορουσῶν ἀξιῶν, ἥτοι
 α) Διαθεσίμων
 β) Ρευστοποιησίμων :
- αα) Λογαριασμοὺς ἔμπορευσίμων ἀξιῶν καὶ
 ββ) Λογαριασμοὺς διατεθειμένων ἀξιῶν. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνήκουσι καὶ οἱ λογαριασμοὶ τῶν εἰδικῶν ἐξόδων δι' ὧν ἐπέρχεται ἀύξεις τῆς ἀρχικῆς ἀξίας τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ λογαριασμοὶ τῶν Γενικῶν ἐξόδων.

«ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΟΥ»

Ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς μικροτέρας τοιαύτας :

A) Κερδῶν καὶ Ἀποθεματικῶν.

B) Ζημιῶν.

Γ) Ἐξόδων.

Κατὰ συνέπειαν, μὲ οἰονδήποτε κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ πρέπει νὰ πιστωθῇ ὁ λογαριασμὸς τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὅστις ἐξ ἄλλου θὰ πρέπει νὰ χρεωθῇ μὲ οἰανδήποτε ζημίαν ἢ ἔξοδον.

«ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΩΝ»

Περιλαμβάνει :

A) Λογαριασμοὺς τῶν τυχόν ὑπαρχόντων τρίτων χρηματοδοτῶν τῆς Ἐπιχειρήσεως.

B) Λογαριασμὸν τοῦ Ἰδιοκτῆτου—Χρηματοδότου

Οἱ τρίτοι ἐμφανίζονται ἐν τῷ λογαριασμῷ «Πιστωταὶ» ὁ δὲ Ἰδιοκτῆτης—Χρηματοδότης ἐν τῷ λογαριασμῷ «Κεφάλαιον».

«ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΟΦΕΙΛΕΤΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ»

Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει τοὺς ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν χρεώστας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Οἱ πλασματικοὶ λογαριασμοὶ εἶναι ἰδίως οἱ γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «λογαριασμοὶ τάξεως» ἔχοντες τὴν θέσιν των ἐνταῦθα διότι οὐδεμίαν οὐσιαστικὴν ἐπιρροὴν ἀσκοῦσιν ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Διὰ τῶν λογαριασμῶν τούτων δύο τινὰ δυνάμεθα νὰ δείξωμεν εἰς τὰ βιβλία μας ἢ τὴν διαχειρίσιν ξένων περιουσιακῶν στοιχείων ἢ τὰς σκέψεις μας περὶ δημιουργίας ὁρίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων (1).

Οἱ λογαριασμοὶ οὗτοι ἔλαβον τὸ ὄνομα «λογαριασμοὶ τάξεως» διότι δι' αὐτῶν σκοπεῖται ἡ ἀναγκαία, διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κύκλου τῶν ἐν γένει ἐργασιῶν μας, ἀναπαράστασις πράξεων τινῶν οἰκονομικῶν μὴ ἐπηρεαζουσῶν τὴν περιουσίαν μας.

Ἐπάρχουσιν ὅμως περιπτώσεις καθ' ἃς λαμβάνει χώραν οἰκονομικὸν γεγονός ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲν δὲν ἐπηρεάζει τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως δύναται ὅμως βραδύτερον νὰ ἐπηρεάσῃ ταύτην. Ἡ ὑπογραφή φερ' εἰπεῖν ἐκ μέρους μας ἐγγυητικῆς ἐπιστολῆς ὑπὲρ τρίτου καὶ διὰ λογαριασμὸν τρίτου δὲν μεταβάλλει, καθ' ἣν στιγμὴν ἐδόθη, τὴν σύνθεσιν τῆς περιουσίας μας. Δὲν φαίνεται ἐπομένως ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἀνάγκη λογιστικῆς ἐγγραφῆς. Ἐὰν ὅμως τις ἔχων ὑπ' ὄψει καὶ δικαίως, ὅτι ἡ ἔκδοσις τῆς ἐγγυητικῆς ἐπιστολῆς ἔχει δεσμευτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς περιουσίας λόγῳ τῆς ἐνδεχομένης ὑποχρεώσεως, ἠθέληεν ἐκ τοῦ λόγου τούτου νὰ παρουσιάσῃ λογιστικῶς τὴν ὑπογραφὴν, θὰ τὸ ἔπρατεν, οὐχὶ ὀρθῶς, διὰ λογαριασμῶν χαρακτηριζομένων ὡς τάξεως.

Φρονοῦμεν ὅτι οἱ λογαριασμοὶ οὗτοι ἂν καὶ δημιουργούμενοι ὡς οἱ λογαριασμοὶ τάξεως δέον ν' ἀποτελέσωσιν ἰδίαν κατηγορίαν τοιούτων.

Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ μεταρροπὴ αὐτῶν εἰς περιουσιακοὺς λογαριασμοὺς ἤρτηται ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως γεγονότος μέλλοντος καὶ ἀβεβαίου (μὴ ἐκπλήρωσις ἀναλη-

(1). Λογαριασμοὶ τάξεως, Σ. Συρμπούλου.

φθείσης υποχρεώσεως ἐκ μέρους τοῦ ὑπὲρ οὗ ἡ ἐγγυήσις μας) ὀρθὸν θὰ ἦτο ὅπως χαρακτηρισθῶσιν ὡς «*Ὑπὸ αἵρεσιν λογαριασμοί*».

Οἱ λογαριασμοὶ οὗτοι εἶναι μᾶλλον οὐσιαστικοὶ διότι προσομοιάζουσι πρὸς τοὺς προσωπικοὺς δεικνύοντες μελλοντικὰς καὶ ἀβεβαίας ἀπαιτήσεις ἢ υποχρεώσεις ἢ ἀμφοτέρως.

Θὰ ἦσαν καθαρῶς οὐσιαστικοὶ ἐὰν τὸ γεγονός ἅμα τῇ ἐμφανίσει του ἐπέδρα ἐπὶ τῆς οικονομικῆς μας καταστάσεως, ἐνῶ τοιοῦτον τι δὲν συμβαίνει.

Οἱ ὑπὸ αἵρεσιν ὄθεν λογαριασμοὶ ἀποτελοῦσιν *ιδιότυπον* ταξινόμησιν λογαριασμῶν προσομοιάζουσαν πρὸς τοὺς οὐσιαστικοὺς καὶ γεφυροῦσιν τὸ κενὸν τὸ ὑφιστάμενον μεταξὺ πλυσματικῶν καὶ οὐσιαστικῶν τοιούτων.

Προσεκτικὴ μελέτη δεικνύει δύο κατηγορίας ὑπὸ αἵρεσιν λογαριασμῶν ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει λογαριασμοὺς λόγῳ *ἐνδεχομένης υποχρεώσεως* ἐχούσης ὅμως ὡς ἀντίκρουσμα *ἐνδεχομένην ἀπαίτησιν*, ἡ δὲ δευτέρα λογαριασμοὺς λόγῳ *ἐνδεχομένης μόνον ἀπαίτησεως ἢ ἐνδεχομένης μόνον υποχρεώσεως*. Ἐξυπακούεται ὅτι καὶ αἱ τρεῖς ὡς ἄνω περιπτώσεις θὰ ἀπεικονισθῶσιν ἐκάστη διὰ ζεύγους ἀντιθέτων λογαριασμῶν ἐχόντων πάντοτε τὸ αὐτὸ ὑπόλοιπον, διαφορόντων ὅμως πρὸς τὴν φύσιν τῶν λογαριασμῶν τῶν ἀποτελούντων τὸ ζεῦγος εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν.

Κατηγορία Α'

Ἐὰν ἐγγυηθῶμεν ὑπὲρ τρίτου ἐνδέχεται νὰ ἐξοφλήσωμεν ἡμεῖς τὸν ὀφειλέτην τοῦ ὑπὲρ οὗ ἡγγυήθημεν (ἐνδεχομένη υποχρέωσις, δημιουργία λογαριασμοῦ Παθητικοῦ). Ἐὰν ὅμως τοιοῦτόν τι πραγματοποιηθῇ, θὰ στραφῶμεν ἀναγκαίως κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου (ἐνδεχομένη ἀπαίτησις, ταυτόχρονος ἐπομένως δημιουργία λογαριασμοῦ Ἐνεργητικοῦ).

Βεβαίως οἱ λογαριασμοὶ οὗτοι ἅπαξ ἀνοιχθέντες θὰ παραμείνωσιν ἀκίνητοι ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐκβάσεως, ὅτε ἂν μὲν ὁ ὑπὲρ οὗ ἡγγυήθημεν ἐκπληρώσῃ τὴν υποχρεώσιν του, μὴ δεσμευόμενοι περαιτέρω θὰ κλείσωμεν ἀμοιβαίως

τοὺς δημιουργηθέντας δύο λογαριασμούς, ἂν δὲ πραγματοποιηθῇ τὸ γεγονός ὅπερ φοβούμεθα, δηλονότι ὁ ὄφειλέτης ἀρνηθῇ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους του, τότε τοὺς δύο ὑπὸ αἴρεσιν λογαριασμούς θὰ ἀντικαταστήσωσιν δύο ἄλλοι καθαρῶς περιουσιακοὶ ἐξ ὧν ὁ τῆς ἀπαιτήσεως θὰ δημιουργηθῇ πιστώσει τοῦ χρεωστικοῦ ὑπὸ αἴρεσιν λογαριασμοῦ, ὁ δὲ τῆς ὑποχρέωσεως χρεώσει τοῦ ὑπὸ αἴρεσιν πιστωτικοῦ τοιούτου.

Κατηγορία Β'

α) Ἐμποροὶ ὄντες, ἀσφαλίζομεν τὰ ἐμπορεύματά μας, ἐνδέχεται δὲ ταῦτα νὰ καταστραφῶσιν, ὅτε θὰ ἀποκτήσωμεν ἀπλῶς **ἀπαίτησιν** κατὰ τοῦ ἀσφαλιστοῦ χωρὶς νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἀντίστοιχος ὑποχρέωσις, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν. (Ἐνδεχομένη ἀπαίτησις, δημιουργία λογαριασμοῦ Ἐνεργητικοῦ).

Ἐναγραφή ὅμως ἐνδεχομένης ἀπαιτήσεως προϋποθέτει τὸ ἐνδεχόμενον ἐπίσης ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων καταστραφέντων καὶ ἐνταῦθα ἐπομένως παραλλήλως πρὸς τὸν λογαριασμόν τοῦ Ἐνεργητικοῦ, θὰ δημιουργηθῇ λογαριασμός **πιστωτικός**, μὴ δεικνύων ὑποχρέωσιν διότι τοιαύτη δὲν ὑφίσταται ἀλλ' ἀπλῶς **ἀντίθετος** τοῦ λογαριασμοῦ «Ἐμπορεύματα» (Τίτλος λ.χ. Ἐμπορεύματα ἀσφαλισθέντα). Καὶ ἂν μὲν τὸ ἐνδεχόμενον δὲν πραγματοποιηθῇ, ἀμφότεροὶ οἱ λογαριασμοὶ μὴ ἔχοντες λόγον περαιτέρω ὑπάρξεως, θὰ ἀντιλογισθῶσιν, ἂν δὲ ἐπέλθῃ ἢ καταστροφή, ὁ μὲν χρεωστικὸς λογαριασμός θὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ λογαριασμοῦ πραγματικῆς πλεον ἀπαιτήσεως κατὰ τοῦ Ἀσφαλιστοῦ, ὁ δὲ Λογαριασμός «Ἐμπορεύματα» θὰ εὐρεθῇ οὐσιαστικῶς ἐξισωμένος χάρις εἰς τὸν ὑφιστάμενον ἀντίθετόν του πιστωτικὸν λογαριασμόν, οὗτινος ἡ φύσις αὐτομάτως μεταβάλλεται.

β) Τί θὰ πράξῃ ἐν τῇ αὐτῇ ὡς ἄνω περιπτώσει ὁ ἀσφαλιστής;

Δι' αὐτὸν γεννᾶται ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐνδεχομένη **ὑποχρέωσις**, ἣν θὰ ἐμφανίσῃ διὰ ζεύγους λογαριασμῶν ὑπὸ αἴρεσιν, ἐξ' ὧν ὁ μὲν πιστωτικὸς θὰ δεικνύῃ τὴν ἀ-

νωτέρω ἐνδεχομένην ὑποχρέωσίν του, ὁ δὲ χρεωστικὸς τὴν ἐνδεχομένην ἐκ τῆς καταβολῆς τοῦ ποσοῦ τῆς ἀσφαλείας ζημίαν. Ἡ λογιστικὴ ἐνέργεια θὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τῆς α) περιπτώσεως.

Ὡς παρατηρεῖ τις, ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὑπὸ αἴ-
 ρεσιν λογαριασμῶν καὶ τῶν συνήθων λογαριασμῶν τά-
 ξεως, εἶναι ὅτι εἰς μὲν τοὺς πρώτους χ ω ρ ε ῖ ἀνάμιξις
 μετὰ τῶν ἰδίων οὐσιαστικῶν λογαριασμῶν τῆς ἐπιχει-
 ρήσεως, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς μετατροπῆς τοῦ περιεχομέ-
 νου αὐτῶν, ἐνῶ προκειμένου περὶ τῶν λοιπῶν ἀπεικο-
 νιζόντων γεγονότα ἢ σκέψεις ὅλως ἀνεξάρτητα τοῦ ἰδίου
 ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐπιβάλλε-
 ται ὅπως οὗτοι ἐξαφανίζονται μόνον δι' ἀμοιβαίου
 ἀντιλογισμοῦ.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΙΕΠΟΝΤΕΣ ΤΟ ΔΙΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οἱ ὄπαδοι τοῦ κανόνος «Πᾶς ὁ λαμβάνων χρεοῦται καὶ πᾶς ὁ δίδων πιστοῦται» βασιζοῦσι τὴν ὄλην λειτουργίαν τῶν λογαριασμῶν ἐπὶ τοῦ κανόνος τούτου.

Θὰ ἀναπτύξωμεν δι' ὀλίγων τὴν ἀποψίν των.

Κατ' αὐτούς, μετὰ τὴν πρώτην ἀπογραφὴν θὰ συνταχθῆ ὁ παραστατικὸς Ἴσολογισμὸς, εἰς τὸ ἕν σκέλος τοῦ ὁποίου θὰ ἀναγραφῶσι τὰ δικαιώματα (ἄξια, ἀπαιτήσεις) τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ ἐπιχειρηματίου ⁽¹⁾, εἰς δὲ τὸ ἕτερον αἱ ὑποχρεώσεις, ἀδιαφόρως ἂν αὐταὶ ἀφορῶσι τρίτους ἢ αὐτὸν τοῦτον τὸν Κεφαλαιοῦχον ⁽²⁾ (ἐξέτασις τοῦ ἰσολογισμοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρήσεως).

Τὸ ἐνεργητικὸν ἐν ἄλλαις λέξεσι περιλαμβάνει τοὺς κατέχοντας τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ τὰ χορηγηθέντα τῇ ἐπιχειρήσει ἢ τῷ ἐπιχειρηματίᾳ, τὸ δὲ παθητικὸν τοὺς χορηγητὰς αὐτῶν.

Οἱ «Χορηγηταὶ» ἐπομένως, συμφώνως πρὸς τὸν ἀνωτέρω κανόνα, πρέπει νὰ πιστωθῶσι *δι' ὅ,τι ἔδωσαν*. Ἡ δ' ἐπιχείρησις ἢ ὁ ἐπιχειρηματίας λαβόντες παρὰ τῶν χορηγητῶν τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ δέον νὰ χρεωθῶσι.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἐνὸς οἰκονομικοῦ ὄργανισμοῦ θὰ ἐπέλθωσι διάφοροι ἀλλοιώσεις, μετακινήσεις, μετασχηματισμοὶ τῶν στοιχείων τοῦ Ἴσολογισμοῦ, ἐφαρμοζομένου ἀναλόγως τοῦ κλασικοῦ κανόνος.

(1) Εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν δίδουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ διαχειριστοῦ.

(2) Διάκρισις ἐπιχειρήσεως ἢ ἐπιχειρηματίου ἀπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου της.

Εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
θὰ ὑπάρχωσιν οἱ ἑξῆς λογαριασμοί: (1)

α) Τῶν χορηγητῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

β) Τῶν κατεχόντων τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, ἥτοι

1) τρίτων χρεωστῶν

2) τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ ἐπιχειρηματίου

Ἡ ὑπαρξὶς ὅμως μοναδικοῦ λογαριασμοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ ἐπιχειρηματίου, περιλαμβάνοντος ἐν μὲν τῇ χρεώσει πάσας τὰς λαμβανομένας οἰκονομικὰς εἰδους ἀξίας, ἐν δὲ τῇ πιστώσει του, τὰς διδομένας τοιαύτας, θὰ καθίστα ἀδύνατον τὴν παρακολούθησιν τῶν μεταβολῶν ἐνὸς ἐκάστου εἰδους ἀξίας. Δι' ὃ ἀντικατεστάθη ὁ μοναδικὸς λογαριασμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἢ τοῦ ἐπιχειρηματίου ὑπὸ τῶν ἐπικληθέντων λογαριασμῶν ἀξιῶν, οἵτινες δὲν ἐκφράζουσι εἰμὴ τὸν *ἐπιχειρηματίαν* ἢ τὴν *ἐπιχείρησιν* ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ παρακολουθήσεως αὐτῶν τούτων τῶν ἀξιῶν ὧν εὐθίσκεται κάτοχος ἢ δυναμένου ἐπίσης νὰ λεχθῆ ὅτι ἀντιπροσωπεύουσι τοὺς *ἐντολοδόχους* τοῦ ἐπιχειρηματίου (διαχειριστάς, ταμίαν, ἀποθηκάριον κ.λ.π.) ἐφαρμοζομένου πάντοτε τοῦ κλασικοῦ κανόνος.

Ὁ J. Dumarchey καὶ οἱ ὄπαδοί του διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν λογαριασμῶν δὲν βασίζονται ἐπὶ τοῦ κλασικοῦ κανόνος, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ κάτωθι: «Οἱ μὲν λογαριασμοὶ τοῦ Ἐνεργητικοῦ χρεοῦνται μὲ τὰ ὑπάρχοντα καὶ τὰς ἀυξήσεις αὐτῶν καὶ πιστοῦνται μὲ τὰς ἐλαττώσεις, οἱ δὲ λογαριασμοὶ τοῦ Παθητικοῦ πιστοῦνται μὲ τὰ ὑπάρχοντα καὶ μὲ τὰς ἀυξήσεις καὶ χρεοῦνται μὲ τὰς ἐλαττώσεις».

Κατέληξαν εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ ἀνωτέρου κανόνος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἑξῆς συλλογισμοῦ:

(1) Δὲν θὰ περιλάβωμεν τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἀποτελεσμάτων, διότι τοὺς θεωροῦμεν ὡς ὑποδιαρέσεις τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Ἐπιχειρηματίου.

(2) J. Dumarchéy.

Ὁ ἰσολογισμὸς δὲν εἶναι παρ' ἢ ὑπάρχουσα σχέσις μεταξὺ Ἐνεργητικοῦ, Παθητικοῦ καὶ Καθαρᾶς θέσεως.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ παραστήσωμεν τὸν ἰσολογισμὸν θὰ ἐγγράψωμεν τὸν λογαριασμὸν τοῦ Ἐνεργητικοῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν διστήλου πίνακος, τὸν λογαριασμὸν τοῦ Παθητικοῦ εἰς τὸ δεξιόν, τὸν δὲ λογαριασμὸν τῆς Καθαρᾶς θέσεως (διαφορὰν μεταξὺ τοῦ Ἐνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ) εἰς τὴν μίαν ἢ εἰς τὴν ἄλλην στήλην (1).

Ἐστῶσαν Ε, = Ἐνεργητικόν, Π = Παθητικόν, ΚΕ = Καθαρὰ ἐνεργητικὴ θέσις καὶ ΚΠ = Καθαρὰ παθητικὴ θέσις.

Συμφώνως πρὸς τὸ ὄρισμὸν τοῦ ἰσολογισμοῦ :

$$E + K\Pi = \Pi + KE$$

Ὑποθέσωμεν ὅτι, μετὰ τι χρονικὸν διάστημα,

Τὸ Ε ἠῤῥησε κατὰ ε καὶ ἠλαττώθη κατὰ ε'

» ΚΠ » » κπ » » κπ'

» Π » » π » » π'

» ΚΕ » » κε » » κε'

Θὰ ἔχωμεν :

$$E + \varepsilon - \varepsilon' + K\Pi + κπ - κπ' = \Pi + π - π' + KE + κε - κε'$$

Ἐὰν μεταφέρωμεν τὸ δεύτερον μέλος τῆς ἐξισώσεως εἰς τὸ πρῶτον, θὰ ἔχωμεν :

$$E + \varepsilon - \varepsilon' + K\Pi + κπ - κπ' - \Pi - π + π' - KE - κε + κε' = 0$$

Ἐὰν ἐγγράψωμεν τὴν παράστασιν ταύτην διαιροῦντες ἕκαστον λογαριασμὸν εἰς δύο στήλας ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη θὰ περιλαμβάνη τοὺς θετικὸς ὄρους, ἡ δὲ δευτέρα τοὺς ἀρνητικὸς, θὰ ἔχωμεν :

$$\left. \begin{array}{cccc} +E - \varepsilon' & +K\Pi - κπ' & +π' - \Pi & +κε' - KE \\ +\varepsilon & +κπ & -π & -κε \end{array} \right\} 0$$

Ἐπειδὴ τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῆς παραστάσεως εἶναι μηδέν, καθίσταται φανερόν ὅτι τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν θετικῶν ὄρων θὰ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα ὅλων

(1) Ἐλάβομεν τὸ Ἐνεργητικόν, Παθητικόν καὶ Καθαρὰν θέσιν ὡς τρεῖς γενικοὺς λογαριασμοὺς. Εὐνόητον ὅτι ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἀναλύεται εἰς τοὺς εἰδικούς του λογαριασμοὺς.

τῶν ἀρνητικῶν τοιούτων. Τούτου ἕνεκεν εἰς ἓνα Ἴσολογισμόν τὸ ἄθροισμα τοῦ Ἐνεργητικοῦ εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ἄθροισμα τοῦ Παθητικοῦ κατὰ μίαν δεδομένην στιγμήν».

Ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἀριστερὰ στήλη (I) τοῦ λογαριασμοῦ θὰ περιλάβῃ τοὺς ὄρους οἵτινες εἰσέρχονται εἰς τὸν Ἴσολογισμόν μὲ τὸ σημεῖον (+) καὶ ἡ δεξιὰ θὰ περιλάβῃ τοὺς ὄρους τοὺς φέροντας τὸ σημεῖον (-).

Πρὸς χρεωπίστωσιν ἑνὸς λογαριασμοῦ πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν προαναφερθέντα τύπον:

Ε, ε, ΚΠ, κπ, π', κέ' (ὄροι διὰ τὴν ἀριστερὰν στήλην)
ε', κπ, Π, ΚΕ, π, κε (ὄροι διὰ τὴν δεξιὰν στήλην)

Συμπεραίνομεν δηλαδή, ὅτι ἡ ἀριστερὰ στήλη ἑνὸς λογαριασμοῦ προορίζεται διὰ τὸ ἀρχικόν του ποσὸν καὶ τὰς ἀυξήσεις του ὅταν ὁ λογαριασμός οὗτος ἀνήκῃ εἰς τὸ Ἐνεργητικόν, εἴτε εἰς τὴν Παθητικὴν Καθαρὰν θέσιν, ἔνῳ τοῦναντίον ἡ δεξιὰ στήλη προορίζεται διὰ τὸ ἀρχικόν ποσὸν καὶ τὰς ἀυξήσεις ἑνὸς λογαριασμοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ Παθητικόν ἢ τὴν Ἐνεργητικὴν Καθαρὰν θέσιν.

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων κανόνων χρεωπιστώσεως, προτιμητέον νομίζομεν τὸν πρῶτον (κλασικόν) τροποποιῶντες αὐτὸν ὡς ἀκολούθως :

«Πᾶς ὁ λαμβάνων ἢ μέλλων νὰ δώσῃ δέον νὰ χρεωθῇ, πᾶς δ' ὁ δίδων ἢ μέλλων νὰ λάβῃ δέον νὰ πιστωθῇ»- Διότι οὕτω τροποποιούμενος ὁ κανὼν, ἔχει γενικὴν ἐφαρμογὴν, περιλαμβάνων καὶ τοὺς λογαριασμοὺς Τάξεως ὡς καὶ τοὺς ὑπὸ Αἴρεσιν τοιούτους, καθ' ὅσον πάντοτε εἰς ἐκάστην δοσοληψίαν ὑπάρχει ὁ λαμβάνων ἢ ὁ μέλλων νὰ δώσῃ καὶ ὁ δίδων ἢ ὁ μέλλων νὰ λάβῃ, ἀνεξαοχτῆτως προσώπου.

Ὁ κανὼν, ὃν διετύπωσεν ὁ J. Dumarchey παρουσιάζει δύο βασικὰ μειονεκτήματα : α) Ὅτι προέκυψεν ἐκ τῆς δογματικῆς θέσεως τοῦ Ἐνεργητικοῦ ἐν τῇ αρι-

(1) Ἡ ἀριστερὰ στήλη διότι ἐλάβαμεν τὸ Ἐνεργητικόν ὡς ἀνήκον εἰς τὸ ἀριστερόν τοῦ Ἴσολογισμοῦ.

στερᾷ στήλῃ τοῦ Ἰσολογισμοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἀλγεβρικῶς ἀπεδείχθη καὶ β) ὅτι δὲν ἔχει γενικὴν ἐφαρμογὴν. Εἰς τοὺς λογαριασμοὺς Τάξεως π. χ. δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῆ, διότι τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ τῶν λογαριασμῶν τούτων, δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ἰσολογισμόν τῆς ἐπιχειρήσεώς μας, ἀλλ' εἰς τὸν Ἰσολογισμόν ἄλλης ἐπιχειρήσεως καὶ εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον καὶ ἀντιβαῖνον πρὸς τὴν πραγματικότητα, περιουσιακὸν στοιχεῖον, ἀνῆκον εἰς τὴν Α ἐπιχειρησιν νὰ ἐμφανίζηται συγχρόνως ὡς ἀνῆκον εἰς τὴν Β. Πρὸ πάντων ὁμως εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ λογαριασμοὶ Τάξεως ἀντιπροσωπεύουσι σ κ έ ψ ε ι ς μας οὐδὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τῆς περιουσίας μας.

Ὁ προεκτεθεὶς ὁμως κανὼν, ἔχει γενικὴν ἐφαρμογὴν τόσον ἐπὶ τῶν Οὐσιαστικῶν καὶ ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν Τάξεως, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ὑπὸ Αἴρεσιν τοιούτων.

Ἔστωσαν τὰ κάτωθι παραδείγματα ἐφαρμογῆς τοῦ κλασικοῦ κανόνος, κατόπιν τῆς τροποποιήσεώς του ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν Τάξεως.

Κατηγορία α) (Διαχειρίσεις ξένων περιουσιακῶν στοιχείων).

Ὁ Α μᾶς ποραδίδει πρὸς φύλαξιν ἐμπορευμάτων του.

Θὰ χρεώσωμεν τὸν λογαριασμόν «ἐμπόρευμα τοῦ Α» διότι **ἐλάβομεν** τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα καὶ θὰ πιστώσωμεν τὸν «Α λογαριασμόν ἐμπορεύματος» διότι **δ** Α μᾶς **ἔδωσεν** ἐμπορεύματα.

Κατηγορία β) (Σκέψεις περὶ δημιουργίας ὀρίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων).

Προτιθέμεθα νὰ ἀνοίξωμεν πίστωσιν εἰς τὸν Α μέχρῃς ὠρισμένου ποσοῦ. Θὰ χρεωθῶμεν ἡμεῖς διότι **μέλλομεν νὰ δώσωμεν** εἰς τὸν λογαριασμόν «Ἀνοιγεῖσαι πιστώσεις» καὶ θὰ πιστώσωμεν τὸν Α. εἰς τὸν λογαριασμόν «Πιστοῦχοι» διότι **οὔτος μέλλει νὰ λάβῃ** παρ' ἡμῶν.

Παραθέτομεν κατωτέρω παραδείγματα ἐφαρμογῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὑπὸ Αἵρεσιν λογαριασμῶν :

Ἐστω ὅτι προεξοφλοῦμεν εἰς Τράπεζαν γραμματίον εἰς διαταγὴν μας. Θὰ χρεώσωμεν τὸν πρωτοφειλέτην διότι **μέλλει νὰ δώσῃ** εἰάν δὲν καταβάλῃ εἰς τὸν κομιστὴν τὴν ὀνομαστικὴν ἀξίαν τοῦ γραμματίου κατὰ τὴν λῆξιν του, καὶ θὰ πιστώσωμεν τὴν Τράπεζαν διότι **μέλλει νὰ λάβῃ** ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν δὲν ἐξοφληθῇ ὑπὸ τοῦ πρωτοφειλέτου τὸ γραμματίον,

Ἐποδεικνύεται, νομίζομεν, ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων, ἡ γενικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ κανόνος τῆς Κλασικῆς Σχολῆς, ὅστις προφανῶς δὲν εἶχε τύχει τῆς δεούσης μελέτης.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἱστορικὴ Ἀνασκόπησις τῶν Θεωριῶν καὶ Ταξινομήσεων τῶν Λογαριασμῶν

Κεφάλαιον Α' Ἡ διπλογραφία ἀπὸ τοῦ 15ου μέχρι τοῦ 20ου αἰῶνος	Σελ. 5
Κεφάλαιον Β' Θεωρίαι Προσωποποιήσεως :	» 12
α) Θεωρία ἐμφανίσεως ὡς συναλλάκτου αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἐπιχειρηματίου ἢ τῆς Ἐπιχειρήσεως	» 18
β) Θεωρία ἐμφανίσεως ὡς συναλλάκτου τῶν ἐντολοδόχων τοῦ Ἐπιχειρηματίου	» 20
Κεφάλαιον Γ' Ὑλιστικαὶ Θεωρίαι :	» 24
α) Ταξινόμησις τῶν λογαριασμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οἰκονομικῆς τῶν λειτουργίας ἐν τῇ Ἐπιχειρήσει.	» 25
β) Οἱ λογαριασμοὶ θεωρούμενοι ἀπὸ ἀπόψεως αὐξομειώσεως τῆς ὕλης καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας.	» 30
Κεφάλαιον Δ' Μαθηματικαὶ Θεωρίαι	» 41

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κριτικὴ ἐπὶ τῶν Θεωριῶν καὶ Ταξινομήσεων τῶν Λογαριασμῶν

Κεφάλαιον Α' Ἐννοια τοῦ Λογαριασμοῦ	» 43
Κεφάλαιον Β' Ἐννοια Χρεώσεως καὶ Πιστώσεως	» 49
Κεφάλαιον Γ' Θεωρίαι τῶν Λογαριασμῶν	» 51
Κεφάλαιον Δ' Ταξινόμησις τῶν Λογαριασμῶν	» 57
Κεφάλαιον Ε' Κανόνες διέποντες τὸ Διγραφικὸν Σύστημα	» 67
Πίναξ Περιεχομένων	» 73

